

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto IV.

V Celovec, 1. septembra 1884.

Štev. 9.

Kmetski triumvirat.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

Štirinajsto poglavje.

Dreihundert wurden niedergemacht,
noch mehr fanden auf der Flucht in der
Save den Tod, Thurn liess mehreren ge-
fangenen Bauern Ohren und Hände ab-
schneiden. *Dimitz.*

Malo prijateljev našlo je kmetstvo in njegove težnje v mestjanstvu sploh; zakaj poslednje je uživalo za varnim svojim ozidjem mnogo pravic in privilegij, in to pogostoma na račun kmetских žuljev in interesov. Naravno je bilo tedaj, da je videlo mestjanstvo v zavestnem in nezadovoljnem kmetstvu svojega osebnega sovražnika in tekmeca, kteremu bode moralo, če zmaga njegova surova moč, prepustiti mnogo do sedaj le njemu dovoljenih prednostij.

Razumi se zaraditega tudi lahko uzrok, ki je odvrčal mestjanstvo, da se ni pridružilo kmetškemu uporu. Temveč ono mu je, če ga tudi ni neposredno zaviralo, za kar mu je pomanjkovalo vseh pripomočkov, vendar le nasprotovalo s tem, da se je odvrčalo od njega in zapiralo mestno ozidje pred njim. Dobro je vedelo kmetstvo, koliko bi bilo na boljšem, ko bi si moglo priboriti v mestjanstvu svojega in svojih idej zaščitnika. Poslednje je poskušalo že prej pri mnogih priložnostih, a vedno brez uspeha. Kar se mu pa ni posrečilo po mirnem potu, postavilo si je v svoj vojni program. Zaraditega zbere Gubec kmetško vojsko ob tedaj najbolj znamenitem dolenskem mestu, kajti on si je hotel pridobiti Krško, da podpre z njim svoje daljne črteže.

Poskušal je že v začetku zvabiti krške mestjane v svoj tabor ter je pridobiti zá-se. Odločni oporeki mestnega zastopstva pa so ga primorali, da si s silo osvoji trmoglavo mesto. Na tem potu posrečilo se mu je

vzbuditi slavohlepje krškega župana in ga z obljubami navdušiti za ideje upornega kmetstva.

Bilo je četrtega svečana. Beg Gubeč predloži ta dan mestjanom Krškega mesta zadnjo svojo ponudbo, naj prepusté njegovej vojski po mirnem potu mesto. Mnogo mestjanov, med njimi na čelu župan, zadovoljilo se je iz znanih uzrokov s to ponudbo. A velika večina ni hotela ničesa vedeti o uporniškem zvezi in sklenola je braniti mesto z vso svojo silo. Še isti večer in isto noč pripravilo se je mnogo za resno obrambo proti kmetijski vojski. Bilo je jasno, da je boj neizogibljiv. Župan Sila je sicer sklical v zadnjem trenutku mestjanski zbor in nasvetoval, naj se sprejme kmetijska ponudba, a brez uspeha. Dà celó umaknoti se je moral napósled razjarjenim mestjanom. Očitavali so mu sporazumljenje z uporniki in izdajo. Vzeli so mu županstvo ter izvolili še isti večer naslednika mu iz svoje srede. Viharna je bila ista noč v mestu. Nihče ni mislil na spanje, kajti vedel ni, kaj rodi bodoči dan. Tako razburjenje in nered porabil je odstavljeni župan Sila v svojo korist. Pridružil se je opravljen v obleko priprostega težaka delavcem ob mestnem ozidji ter se z njimi navduševal za boj z upornim kmetstvom. Baš prezgodnje ni bilo to veselje. Jedva se jame daniti jutro petega svečana, opazovali so že mestjani raz ozidja nenavadno živahno življenje v kmetiskem taboru. Veliki vojni oddelki so odhajali kmalu potém na razne strani. A nekaj ur pozneje videli so se zopet, da se v nepretrganem okrožji kakor živ oklep bližajo mestu.

Jasne se bile torej njihove namere. Niti iznenadjenih, niti nepripravljenih niso našli kmetje krških mestjanov. Priča o tem bil je ljuti boj, ki je kmalu nató divjal ob mestnem ozidji. Kolikor večja nevarnost je pretiła mestu, toliko večji bil je pogum njegovih brambovcev na ozidji. A tudi kmetje niso poznali strahú. Vedeli so dobro, da je, ako podležejo pri prvem napadu, izgubljena njihova stvar. Borili so se tedaj navdušeno. Stavili so lestvice na ozidje in poskušali z vsemi mogočimi sredstvi zanesti boj v sredino mesta. Baš tú se je pokazalo, kaj hrabrost in navdušenje za svobodne ideje premore. Mož za možem je padal z ozidja v globoki rov, a po deset jih je hotelo vsakokrat nastopiti izpraznjeno mesto. Novi oddelki so naskakovali ondi, kjer so omagovale upehane čete. Padlo je že bilo na stotine hrabrih kmetov pod ozidjem in med njimi trije izmed najbolj hrabrih in navdušenih stotnikov: Vikič, Daniel in Lazar, ali krotost je od trenutka do trenutka tem večja postajala. Pri poslednjem žalostnem poročilu o smrti najbolj priljubljenih stotnikov zdvijalo je oblegujoče kmetstvo. V istem trenutku pa se čuje vesela novica, da so se odprla severna mestna vrata v znamenje, da omaguje mestjanstvo. Poslednje ni bilo sicer resnica, a velika je vendar nastala zmešnjava v mestjanih. Vedel ni nihče, kdo je prostovoljno odprl vhod sovražniku v mesto.

Naravno je torej, da je porabilo razjarjeno kmetstvo v polnej meri po izdajalskeji roki ponujeno priložnost, ki se je bila njihovim poveljnikom obljubila, a po naključji zakasnila. Obila krv je tekla v Krškem mestu potém. Kmetstvo ni sprejemalo niti dajalo milosti. Meč, sekira ali najbolj priprosto kmetsko orodje pisalo je pravice dolgo tlačenemu ljudstvu in se neusmiljeno maščevalo nad njihovimi protivniki.

Mnogo mestjanov je padlo silovitosti kmetskega zmagovalca v oblast, ki je žalibože zlorabil svojo popolno zmago z nepopisljivo krutostjo in teptanjem človeških pravic. Tudi poslednje, ne baš častilno in slavno dejanje kmetskega triumvirata bilo je preračunjeno in dobro premišljeno. Zmagovalni vandalizem uporabljalo je kmetstvo na korist svojih bodočih podvzetij. S svojo krutostjo poskušalo je uplivati na sosedne trge in gradove ter si delati pot po strahu in maščevanji do svoje končne popolne zmage. In res brez upliva ni bila ta kmetska politika. Kakor v bojnih časih pred krutim polmesečem, tako se je širil po kmetskeji zmagi nad Krškim mestom na daleč okrog strah o ljutem zmagujočem kmetstvu, ki ne prosi in ne daje milosti nikjer in nikomur. Bežalo je zaraditega ljudstvo v zidovje trgov in mest, prepuščajoč svoje vasi zmagepijanemu kmetstvu. Tudi gospodstvo po bližnjih gradéh umikalo se je radovoljno iz svojih posestev in se pridruževalo pri Novem mestu zbranej vojski barona Jobsta Thurnskega ali pa se celó začasno izseljevalo iz domovine.

Baron Valvasor, posestnik gradú „Thurn am Hart“, moral je že v prvej noči pred naskokom na Krško mesto bežati v Kostanjevico. Poslednji je bil prvi, ki je od plemenitaške vojske prosil in zahteval potrebne pomoči, trdč, da bode v enem tednu vsa dežela le ena vas in vse prebivalstvo po trgih in mestih hlapčestvo upornega kmetstva.

V resnici bil je zadnji trenotek, da se uredi nasprotna moč in ustavi kmetska krutost. Z občudovanja vredno energijo utaboril se je beg Gubec v priborjenem Krškem mestu in od tod je organizoval po svojem tajniku daljna podvzetja. Sklenol je najprvo operirati proti Novemu mestu in priboriti si na vsak način ta kraj kot metropolo dolenskega Kranjskega v svojo oblast. Kako preslepljen pa je bil beg Gubec in vsa njegova vojska po svojej prvej zmagi, pričuje najbolj istina, da je poslal iz svojega tabora v ta namen le peščico dveh tisoč mož proti Kostanjevici, in ta bi si naj imela delati zmagepoln pot proti Novemu mestu.

Poslednja lahkomišljenost je zaprečila tako rekóč ves daljni pravi uspeh. Bila je najboljša priča, kakov duh veje v kmetskem triumviratu, iz kterega se je umaknol genijalni Ilija Gregorič, dobro vedóč, da po začetem potu ni upati zmage.

V resnici že pri Kostanjevici trči lahkomišelná kmetska vojska na resno nasprotje. Hitel jej je namreč tja baron Jobst Jože Thurnski in sicer le s pet sto, a dobro oboroženimi možji nasproti ter jo popolno

iznenadil in razgnal. Posrečilo se mu pa je tudi po kratkem, a za kmetstvo pogubonosnem boji, da je potisnil vso kmetško četo nazaj. Ko je padla tretjina njenih vojakov, otel se je Gubec z ostalim delom v Krško, in tú je oblegal potém baron Jobst v mestu taborujočo kmetško vojsko.

To obleganje je pomenljivo uplivalo na kmetško ustajo in njeno vrhovno poveljstvo. Stoprav tú se je razkril jasni razpor med triumviri. Vojna nesreča pri Kostanjevici pokazala je popolno nezmožnost Gubčev. Kmetstvo je javno kazalo svojo nevoljo proti takemu poveljništvu in o mnogih prilikah ostentativno zahtevalo Ilijo Gregoriča za svojega vojskovodjo.

Ilija je porabil to ugodno priložnost ter grajal Gubeu nasproti njegove nepremišljene naredbe, ki peljejo nedvomno k pogubi.

Razžaljen je bil s tem Gubčev ponos. A ko se mu je očital še povrh sebičen namen, razdvojil se je za vselej dosedanji triumvirat. Ilija Gregorič in Guzetič sta izrekla v javnem zboru, da odvracata vsako odgovornost za bodoče nasledke po Gubčevih vojnih črtežih. Svetovala sta, naj se oblegovalcem radovoljno prepusti Krško mesto, kajti združiti sta hotela vse vojne moči na primernejšem kraju za daljno vojskovanje. Našla sta mnogo somišljencev za svoja nova načela. Več stotnikov je ugovarjalo boju na prostem polji, in med poslednjimi bil je tudi triumvir Pasanec, zvest prijatelj Iliji Gregoriču.

Po razkritji še mnogih nemožatih intrig triumviratskega tajnika Juriča in župana Sile proti Iliji in Guzetiču bil je dualizem v kmetскеj vojni neizogibljiv. Že v bodočej noči po tem razporu zapustita Ilija Gregorič in triumvir Guzetič na čelu precej številnega oddelka po kratkem boji mesto. S tem je bila osoda ostale kmetске vojske v Krškem določena. Zakaj nekaj tednov pozneje bilo se je mesto po naskoku plemenitaške vojske zopet osvobodilo. Bili so to strašni dnevi. S hrabrostjo obupajočih branili so se kmetje. Nevešči bojevanja in vedne zabrambe ter zbegani po notranjih prepirih izgubljivali so od dne do dne pogum. Konečno se vname upor celó v njihovej vojski.

Čuli so se glasovi o izdajalstvu bega Gubea in župana Sile, ki sta zakrivila vso nezgodo. Najboljši dokaz njune krivde pa je bil, da sta izginola neko noč oba iz Krškega. Edini tajnik Jurič je ostal ter branil mesto.

A prepozen in brezuspešen je bil daljni pogum. Sedmi dan po pričetem obleganji priborili so si hrabri Uskoki mesto ter se silovito maščevali nad branitelji. Tekla je v potokih kri. Kdor se ni rešil z begom, padel je pod meči zmagovalcev. Na mestnem trgu usmrtilo se je skupno tri sto kmetov. Mnogim so se, kakor trdi zgodovina, porezala ušesa in odsekale roke na živem telesu. A določeno pa ni na tanko, koliko je povrh še utonolo ustašev v valovih Save, ko so bežali iz mesta, ali brez dvombe

dvakrat toliko, kolikor jih je padlo sovražniku v oblast. Med poslednjimi je bil tudi triumvir Pasanee, kajti izginol je od istega trenutka za vselej. Slovesno je praznoval baron Jobst svojo popolno zmago nad upornim kmetstvom in s ponosom poročal deželnej vladi v Ljubljano: Strta je glava sužnjemu kmetstvu in postavljen zgled v svarilo za vse bodoče čase!

Petnajsto poglavje.

Podvizaj se od nas! Tu med možmi
Prostora tebi ni, zlorečnik gadni!
Ni vreden, da bi ga dotikal prst.

Tugomer.

Vzbujen čut slavohepnosti ne umiri se prej, predno ni dosegel vsaj enega dela svojih pogosto previsoko stavljenih namenov. Ako pa je bil celó žaljen ta čut ali zasmehovan, ne pozna več niti nasprotja niti meje svojej delavnosti, predno se ne nasiti, če ne z resnično, pa vsaj z domišljevano slavo in priznavanjem svojih zaslug.

Takov značaj je bil Ilija Gregorič. Navdušen že po svojej jako sangviničnej naravi za svobodo svojega ubogega kmetstva, bil je po žalostnej izkušnji po triumviratskem prvomestniku pozvan tako rekoč na dvoboj za osvobojenje naroda. Pokazati narodu, kdo je njegov pravi prijatelj, kdo sebičnež, sklenol je boriti se v družbi svojega prijatelja Guzečiča na lastno roko proti krutemu gospodstvu. Povrh je bil prepričan o udanosti kmetskih upornikov. Velik del vojaštva si je že bil z njim vred priboril izhod iz obkoljenega Krškega mesta, ostali del pa se mu pridružil v malo dneh. Njegova vojska je v kratkem tako narastla, da je bil Ilija kakor črez noč najbolj popularna uporniška oseba in strah vsakemu kmet-skemu nasprotju.

Med tem si je Ilija naslikal lep črtež za bodoče svoje delovanje. Prepustivši Kranjsko Gubeu in njegovim prijateljem, sklenol je pridobiti za svobodne ideje slovensko-štajerske okraje. Hitel je tedaj nemudoma proti Brežicam, da se mahoma polasti tega okraja in odškoduje za nedvomno izgubljeno Krško mesto.

Sreča mu je bila mila. Po kratkem boji odprla so se mestna vrata njegovej vojski, in s kraljevo častjo ga je ondi sprejelo mestno starešinstvo. Ilijeva priljudnost, hrabrost in nesebičnost očarala je v hipu vso njegovo okolico ter ga obdala z nekako nedotakljivo avtoriteto in popularnostjo. Priprosti narod in cela vojska sta mu podelila, nevajena drugih poklonljivih besed, kratki naslov: kmetski cesar. In to ime je hitelo in se razširjalo kakor blisk po vseh štajerskih goricah, po Kranjskem in globoko dol v hrvatske okraje ter v hipu otemnilo nasprotnika bega Gubea.

V Brežicah, v svojej priborjenedi južnoštajerskeji metropoli, ustanovil se je tudi začasno Ilija. Od tod je razglašal povelja svojej vojski in od tod je namerjaval nadaljevati svoje srečno pričeto vojno delo. V ljudskeji povesti živi še spomin o tem kmetskem vladarji in o njegovem dvoru v Brežicah. Življenje tega kmetskega poveljnika ni bilo sicer različno od drugih kmetov niti v jedi niti v pijači ali sploh v nenavadnem zvunanjem blesku. Vendar pa je imelo nekaj zanimivega in patrijarhalskega. Četa izmed najbolj junaških kmetskih vojakov namreč stražila je nizko priprosto hišico, kjer je stanoval Ilija Gregorič. Na odprtem dvorišči posvetoval se je vladar s svojimi svetovalci. Poslušal je rad vsakega najbolj priprostega moža. „Vsi smo enaki,“ trdil je pri vsakeji priliki. „Le naključje je izvolilo nektereja, da ukazuje ostalim in čuva nad pravico in obćnim blagorom.“

Najbolj zanimiva dvorska oseba pa je bil stari slepi Marko. On je bil dvorni godbenik, svetovalec in pripovedovalec dogodeb iz burnih minolih časov. Čele gruće ljudstva obsipavale so slepeca ob večerih in pri vsakeji priliki, z navdušenjem poslušajoć njegove povesti iz turskih bojev in gosposke silovitosti.

Druga znamenita oseba bil je dvorni pisar in ob enem tudi tajnik v nežnej deklisheji podobi, Ilijeva heji Jela. Izšolana nekoliko v Zagrebu opravljala je vestno to častito službo pri svojem očetu in to toliko zvestejše, ker jej je mnoga povelja narekoval prvi vladarjev svetovalec, njen ženin Guzetić. Osnoval se je tako rekoć kakor črez noć na razvalinah prvega triumvirata drugi, a s tem razloćkom, da je vladala v sedanjem nekaljena harmonija in ljubezen. Ali kratko je trajala ta sreća.

Dobro je vedel Ilija Gregorić, da je stalen uspeh kmetske vojske le mogoć, ako se razširi brez zamude po vseh okrajih njegova neprićakovana moć, in to tem bolj, ker je bil preprićan, da v Krškem mestu oblegana Gubćeva vojska nima upanja, da se reši. Veselil bi se bil tega sebićen in nepošten Gubćev nasprotnik. Ali Ilija Gregorić je hotel prehiteti to katastrofo z nujuimi svojimi podvzetji. Zapustil je torej urno svojo stolico v Brežicah ter se vzdignol, pustivši le ondi malo posadko, proti Sevnici.

Neznan je bil večini kmetov popolni razpor Gubćev in Ilijev in bodoći načrt. Zaraditeja pa je bil tudi opravićen strah, kako neizmerno mora in bode uplivala nezgoda ene vojske na drugo. Ali ravno zato, da bi z odloćnimi zmagami preprečil posleduje, hitel je Ilija s svojo vojsko utrjevati priborjene uspehe. A iznenadila in prehitela ga je žalostna novica o zmagi plemenitaške vojske pri Krškem, o padlem mestu in krvoloćnosti nad premaganimi kmeti. Baš se je hotel Ilija utaboriti v Sevnici, ko se mu naznani ta nezgoda. Da pa vsaj videzno zakrije to kmetsko nesrećo, dvigne se zopet ter hiti kakor zmagovalec z vso vojsko skozi

Planino proti Gorjam. A vendar je ostala brez uspeha ta njegova vojna diverzija.

Z nepopisljivo hitrostjo zvedelo se je po vseh pokrajinah popolno uničenje kmetske vojske pri Krškem. Obup in nemir se je uselil na mesto prejšnjega navdušenja v najbolj samotne vasi. Tudi Ilijeva vojska se je jela okuževati z enakim strahom. Le neizpremenjeni Ilijev pogum in zaupanje večine v njegovo modro vodstvo vezalo je še posamezne oddelke v složno celoto. Mnogo je tudi navdušenje povzdigavala darežljivost podpoveljnika Guzetiča. Poslednji je daroval v zadnjem času vse svoje premoženje vojski ter delil vse težave in neprijetnosti z zadujim vojakom. Tudi stari slepi Marko ni zapustil v tej sili svojih rojakov. Spremljal je povsod kmetsko vojsko ter jo navduševal pri vsakej priliki.

Takov je bil položaj Ilijeve vojske, ko prihiti v Gorje, menéč utaboriti se tu ter snovati od tod daljne svoje érteže. A kakor hudobni duh hitela je pred njim povsod novica o krškej nesreči ter mu odvracala ali vsaj težila uspehe. Tudi v Gorjah ni našel Ilija potrebnega počitka iz poslednjega uzroka. Hitel je zaraditega že o mraku v Piljstajnu, kjer se je utaboril le do jutra, a potém se dvignol proti Kozjemu.

Stoprav v poslednjem okraji odprle so se Iliji in Guzetiču oči. Spoznala sta, da se ima boriti njuna vojska z dvojnim sovražnikom. Pripehljala je namreč prednja straža vrhovnemu poveljniku moža, ktereга je zasačila, ko je ščuval ljudstvo proti njegovej vojski. Ilija Gregorič je v njem spoznal svojega prijatelja in prejšnjega triumviratskega tajnika Juriča. Soditi ga ni hotel zaraditega sam, temveč izročil ga je izvoljenemu vojnemu sodstvu. Opravičujoč pred sodbo svoj pregrešek, opisoval je Jurič z živimi barvami obleganje Krškega mesta in žalostne razmere nekdanje odtotne kmetske vojske in njeno konečno znano osodo.

„Gubec je zakrivil gorjé. Njega sodite, meni ne štejte v greh, da so me preslepile njegove zapeljive obljube in ponudbe. Dva dni pred zmago nad Krškim mestom je bilo,“ nadaljuje tajnik Jurič svoj zagovor. „Naša vojska je bila zbegana in brez upa, ko se je prepričal o obénem razporu kmetskih ustašev in njihovih poveljnikov. V tej največjej sili pozval me je beg Gubec ter mi rekel: Znano ti je, Jurič, da je pri vojski očrunjeno po Iliji Gregoriči moje ime. Nepotreben sem vam torej jaz in v napotji. Tebi izročam svojo vrhovno oblast. Skušaj, da se ubraniš sovražniku. Prepričal sem se jaz, da so uničeni vsi moji visokotečji érteži; zaraditega prostovoljno zapuščam kmetsko vojsko.“

Tako je pripovedoval ujetnik. Rudečica je silila sodnikom v obraz radi moža, ki se je imenoval nekđaj zaščitnika ubožcem in bil zvezda kmetske bodočnosti. Izgovorili bi bili kratko sodbo nad človekom, ki je ponudil svojo pomoč takovemu brezvestniku, ako bi jih ne bil zadržaval sodbeni prvomestnik Ilija Gregorič.

„Veselim se, prijatelji,“ dejal je poslednji, „da se je strgala ob pravem času, dokler še ni uničen zadnji naš up, krinka našemu zavezniku. S svojo složnostjo in pogumom pokažimo, da smo boljše osebe vredni. Zaraditega napišimo sodbo, v kateri se oprošča izdajalec in ovaduh tajnik Jurič.“

Mrmrali so sodniki in zbrana vojska zaradi take nepričakovane razsodbe, a ugovarjati si nikdo ni upal. Pol ure pozneje peljala je četa kmetijske vojske ujetnika iz tabora, da bi ga osvobodila, kakor je bilo razsojeno po vojni sodbi.

Nikdar ni omahoval najzadnji kmetijski vojak, kedar je veljalo pokazati pokorščino in disciplino svojim poveljnikom. A današnji posel jim je bil najtežji. Izpuščati brez kazni človeka, ki je ujet kot tihotapec in izdajalec kmetijske vojske, za katero se je prej sam navduševal, dozdevalo se jim je nemožato. Izrekli sicer niso spremljajoči ga kmetje te sodbe, ali na obrazu se je vsem bralo, kako sodijo oni, ki so zapustili sami domovje in družino ter se izročili temnej bodočnosti. In kakor blisk šine jim pri tem premišljevanji nova misel v glavo: kdor je zmožen izdati koga enkrat, stori to lahko v drugo in tretje. Izdajal bi ta lopov brez dvoma tudi še v bodoče vse naše namere in vojsko.“

Tem besedam, ktere je govoril četni vodnik polglasno samemu sebi, odgovori hitro in glasno korenjaški kmet poleg ujetnika:

„Prijatelji, jaz pravim, da ne bode izdajal več. Kdor je mojih mislij, povzdigne naj orožje!“

Dobro je razumel ujetnik poslednje besede in zbledel je. Porabil je torej ta važen trenotek in poskušal uteči. Poslednje pa je zdvijalo popolno njegove čuvaje.

Kmet, ki je prej govoril besede: Prijatelj, jaz pravim, da ne bode izdajal več, dohitel je prvi beguna in zagnal svojo helebardo na Juričevo glavo, da se je zgrudil poslednji hipoma na zemljo in kmalu potem izdihnil svojo izdajalsko dušo.

(Dalje pride.)

Národne pesni.

Iz predvorske fare. Nabral Mat. Valjavec.

27. Roža.

Pršwà je pomàth,
K' use róz'ce rasó;
Pa tok lépo cudé,
K' se leta veselé.

Pršù bo krsuik,
Usrù róz'ce svrtnik,
Trav'co bo kosiw
Bo tud róz'co dóbiw.

Na skaw'ca ty gór
Ena róž'ca rasè,
Le pogléj jo ti čwov'k,
Koko lépo cudè.

Prswà bo swan'ca
Pa boš róž'ca vzebwa,
Še bo zima prswà,
Pa boš róž'ca vzebwa.

Že j' róž'ca suhà,
Nčè več na dršì
Le pomérkej, ti čwov'k,
Lih ták boš tud tí:

Ze j dokler si vmath
S' koktyr rož'ca pomáth,
K' boš pa jénkrat b'ij star
Boš pa rož'ca pár.

28. Tri rožice.

Stoji stoji tam vrtèc nov,
Z zwatym kohlèjam nasajen,
S srebrnym prótjam vograjen,
V njamo rasejo róž'ce tri.

Ta prva rož'ca je pa
Leta vseniča rúmena;
Prv vsač mas' jo jimajo
Za ta presvèto hòstrjo.
Maš'nik jo povzigujejo,
čljè se pr'kwonjujejo.
Zakaj se pr'kwonjujejo?
Zató k' je pravž živž Boh,
Boh voča sin jn svètz duh.

Ta druga rož'ca je pa
Ta lépa vinska tèt'ca,
Vobene maše brane ni,
Brez rožnofarbane krvi.

Maš'nik jo povzigujejo,
čljè se pr'kwonjujejo.
Zakaj se pr'kwonjujejo?
Zató k' je prava rèsnja kri,
Kč nam ž njó Jéz'us grèše zmi'.

Ta tréka rož'ca je pa
Držica roža Marija,
K' nam je rodiwa Jéz'usa,
T'gà kralja nebèšč'ga,
Zveličarja vsz'gà sv'ztà,
Jéz'us je méj'ln pa je svèt,
V rokàh drži vszvoljn svèt,
Jéz'us je smiljen'ga srca,
Za kar ga pròs'mo, vse nam dá;
Prosimo ga mi nej poprej
Za duš' naš' svètz rej,
Kč nam ga Boh vsz'm skupej dej.

29. Sveti Štefan.

„Zncój zncój je 'n svèt večer
Jen svet večer, 'na svèta noč,
Kč je ni bó 'm pa je na bo;
zncój se nam je 'n kralj rodív
Jen kralj rodív čes kralje vse,
Tud' čes kralja Jeródeža.“
Jeródeška pa v lin' stoji,
To pa jž že vse zów zadé.
Pokliče soje hvafce vse:
Le szmkej, mojt hvafč vi,
Pa mž vjzmite Štéfana,
Vjzmite ga zvezíte ga

Peljíte ga v zelènz gojzd,
Tam h bukly pr'vezíte ga,
Pr'dirjow bo jen dujz konj,
Ujèdu bode Štéfana;
Kér je že vjèdu mnóž'ga,
Bo tud' Štéfana vbóž'ga.
Ujèl' so ga, zvezál' so ga,
V zelènz gojzd peljál' so ga,
Tam h bukly pr'vezál' so ga,
Pr'dirjow je jen dujz konj:
Štefan je sturu svètz kris,
Konjčè postow je tok kroták

De se ni biw zikoľz tak,
 Ohvčezov sz je pintčso,
 Narėdu mo je gujzđico,
 Prızjėzdu je roh bėľz grath,
 Še mřz je ľėvs' zń ľėvsřz řėv :
 „zńsoj zńsoj je 'n svet večer,
 Jen svet večer, 'na svėta noč,
 Křz je ni bė 'm pa je na bo ;
 zńsoj se nam je 'n kralj rodıw,
 Jen kralj rodıw čes kralje vse,
 Tud' čes kralja Jeródeža.“
 Jeródeska pa v lin' stoji
 To pa jř že vse žow zadė ;
 Poklıče soje hvafce vse :
 Le szńkej szńkej, hvafce vi,
 Pa mřz vřmıte Štefana,
 Vřmıte ga, zvežite ga,
 Peljıte ga v turńń tńmńń
 Meh gade kaće 'n kušarje,
 Ujedľz bodo Štefana,
 Ker so že vjedľz mnojřga
 Vdo tud' Štefana vbojřga.
 Ujel' so ga, zvezal' so ga,
 V turńń tńmńń peljal' so ga
 Meh gade kaće 'n kušarje.
 Štefan je sturu svėťz kris

Zmřně se gadje v zvezđıce,
 Zmřně se kaće v řıbřce
 Jřńoj kušarjř v tičřce.
 Štefan za řmėno mızo zdı,
 Še mřz je ľėvs' zń ľėvsřz řėv :
 „zńsoj zńsoj je 'n ľer večer,
 Jen ľer večer, 'na ľera noč,
 Křz je ni bė jřń je na bo ;
 zńsoj se je jen kralj rodıw,
 Jen kralj rodıw čes kralje vse,
 Tud' čes kralja Jeródeža.“
 Jeródeska pa v lin' stoji,
 To pa jř že vse žow zadė ;
 Poklıče soje hvafce vse :
 Le szńkej szńkej, hvafce vi,
 Pa mřz vřmıte Štefana,
 Vřmıte ga, zvežite ga,
 Pa ga peljıte vřń na prėth
 Pa ga s kamńjńm posıprjřte.
 Ujel' so ga, zvezal' so ga,
 Vřńkej na prėth peljal' so ga,
 Posulř so ga s kamńjńm. —
 Zvečer je bwa groblja kamńja,
 Zutrej je bwa kamńitna sė,
 Na njegov gėth žėgnana bė.

30. Nebeška vofect.

Tam na gunkrej Rıma
 Je 'na vofect bıwa.

Gdo je bıw pa žėńzń ?
 Sam ta smıľjen Jėřzřš.

Gdo j' pa bwa nevėsta ?
 Ta svėta Mřřjėta.

Gdo j' bıw starasına ?
 Svėťz Pėťzř z Rıma.

Gdo je bwa pa tetř ?
 Ta svėta Lizbeta.

Gdo je bıw pa druř ?
 Sam presvetř Duh.

Gdo j' pa bwa drřıca ?
 Presvėta Trojıca.

Gdo so bli pa svatje ?
 Vřřz nebešćřz brřtje.

Gdo so gėscřz blř ?

Sami angľjřz.

M i r a.

Povest iz ciganskega življenja. Spisal *Ivan Krst. Káš*.

Strme goré obdajajo dolinico, po kateri se med skalovjem vije mali potočič. Temnozelenne smreke in hoje stojé na bregu, gledajo v kristalno vodo ter si šepetajo v večernem hladu o davnih, davnih časih in si pripovedujejo o marsičem, kar so tú videle in slišale.

V grmu pri vodi si je zlatokljuni kos izbral gnezdo sebi in svojej družici ter prepeva in žvrgoli same ljubezni in radosti. Po bistrej vodi v potoku pa plavajo urne postrvi in poskakujejo iz vode, veselé se nad solnčnimi žarki.

Črez precej visoko skalo pada potok, dela majhen slap in njegove kapljice se leskečejo o solnčnem svitu v vseh mavričnih bojah. In ko priplava na večer bleda luna na obzor, ko se zvezdica za zvezdico užiga na nebu, ko umolkne kosovo petje in se le čuje slapa šumenje, je ta kraj še bolj zanimiv, dà čaroben. Lunini žarki padajo skozi gosto smrečje vejevje na šumljajočo vodico, ktera se leskeče, kakor da bi bila iz čistega srebra.

V tem kraji je počivala nekega prijaznega, letnega večera tropa ciganov. Sólnce je zašlo za daljnimi gorami, mrak se je vlegel na zemljo in le slap žubori v tiho noč. — Blizu njega si je postavila ciganska družba nekaj šotorov in na sredi globine plapolal je velik ogenj; nad njim pa je visel kotel, v katerem je kuhala stara ciganka večerjo svojincem.

Ti so se razno kratkočasili. Eden je razpravljal malega konja, ki je nosil po dnevu šotore, drugi si je popravljal razdrapano obleko ter poskušal bogsigavedi kje dobljeno vojaško suknjo svojemu truplu primerno ukrojiti, tretji je ležal pod skalo z ono zadovoljnostjo kot nekaj Diogen pred svojim sodom ter je pušil duhan in se gotovo tako srečnega čutil kot bogatin, ki o tem času na mehkih blazinah zauživa bogato večerjo. Blizu ognja so se spravili štirje bradati možaki in kvartali; otročad pa jim je zijala radovedna v zamazane kvarte; ženske osebe ni bilo razven kuharice nobene videti, če so tudi utegnole biti v bližini; kajti eden igrancev je pripovedoval svojim tovarišem o Miri, načelnikovej hčerki, ter se pazno oziral, ali ga v bližnjem šotoru nikdo ne posluša.

„Tedad ti praviš, da gospod z bližnjega gradú za našo Miro poposta?“ vpraša eden igrancev.

„Sevéda, céli dan sem ga danes opazoval, ko je za nami lazil. Pa naj bi le Verano vedel, da mu hoče kdo ljubico odpeljati, pot v drugo deželo bi ne bila onemu dolga!“

Verano, o katerem se je ravno pletla govorica, pristopi bližje igralcem; ti pa so utihnoli ter igrali dalje z ono malomarnostjo kakor isti, kteremu je videti, da se dolgočasi.

Verano je bil vitko zrasten mladeneč, pravi ideal cigana, in boljše oblečen od drugih. Hotel je tovariše nekaj vprašati, a ko jih je stara mati pozvala k večerji, zaostalo mu je vprašanje na jeziku in polegel je z drugimi cigani okoli kotla na travo, kjer je potém vsak svoj delež večerje z zadovoljnostjo zaužil. Eden del pa je odnesla starica v šotor.

Po večerji se pomnoži družba za dve osebi. Iz šotora je stopil načelnik, in na strani mu je šla lepa Mira, ciganka, o ktorej so se prej menili možaki. Cigani posedejo v kolobar, in tudi načelnik se jim z Miro pridruži.

Starka je pripovedovala mladini o lepih južnih krajih, kjer žarneje solnce sije, lepše cvetke rasto, kjer se zemlja po zimi ne odeva z belo odejo. Strmé je poslušala mladina, in starica je morala vse še enkrat od kraja povedati. Tudi Mira je zvesto poslušala izkušeno starico in ni pazila dosta na ljubkovanje Veranovo.

Bila pa je Mira prava hči gorkega juga. Svetle črne oči so zrlé pod gostimi obryimi izpod čela, po katerem so se vsipavali temnočrni lasjé; rujava polt se jej je kaj dobro podajala, in takih nežnih ročic in nožic bila bi si želela marsiktera mestna gospica. Oblečena je bila v črno svilnato obleko, po vratu jej je visela verižica zlatega denarja, in tudi v lasé si je vpletla več zlatov, saj je bila hči načelnikova, spoštovana od vseh in ljubljena od Verana, ki je ponosno zrl na tako ljubljenko.

Po dovršenej pripovedki starice vzame Mira v roke mandolino, in tužnomilo so donele v tihó noč vrstice:

Ko tebe gledam, luna jasna,
Moj duh po domu hrepení,
Želi si k daljnim piramidam,
Kjer dedov mojih spe kosti.

Molcé so jo poslušali cigani, in pevka je pela dalje:

O pesni juga, pesni krasne,
Moj dom le jih roditi zna,
In vas in sreča čute glasne
Bo zakopala tujščina.

Tužno so jej donele strune, in želja po domu vnela se je v prsih marsikterega cigana, ki mora po tujem kakor preganjana zver od kraja do kraja potovati, nikjer poznan, nikjer ljubljen, dá vsakdo se ga ogiblje kot živega peklensčaka.

Pevka utihne in tudi nje tovariši so molčali, vsakdo v svoje misli utopljen, ko stopi med družčino tujec, ki je izza skale poslušal petje.

„Ne zamerite, prijatelji, da vas motim,“ nagovori jih prikupljivo; „poslušal sem petje in želja se mi je obudila še več takega slišati. Tú imate nekaj!“

S temi besedami vrže polno pest denarja med cigane, ki so hlastno segnoli po njem. „Prosim,“ obrne se zopet proti pevki, „zapijte še katero pesen, ki bo prejšnjej enaka.“

Mira vzame moléé mandolino v roko, katero je bila, ko je došel tujec, položila na skalo z mahom obrasteno, in po kratkej predigrji začénja z melodičnim glasom popevati:

O palme juga, palme vitke,
Po vami srce mi želi,
U vašej senci v lune svitu
Brezskrbno se na noč zaspí.

O reka širna, reka sveta,
Na tvojem bregu si želim
U palme senci počivati,
Kedár na vekomaj zaspim.

Kakor da bi umele strune srčno ból krasne pevke, donele so tužno-žalobno v nočno tišino. Tujec je moléé poslušal, in ko pevka konča, prikloni se jej, potegne iz zavratnika zlato iglo, okrašeno z blestečim dragim kamenom, ter jo utakne Miri v črne kose.

„Dovolite, da vam izrečem za vašo pesen najtoplejšo zahvalo in da vašo krasoto povzdignem s to iglo, ki ni zá-me velike vrednosti.“

Cigani so spoštljivo ogledavali bogatega tujca, le Verano je stal na strani ter z mračnim pogledom zrl neljubega mu gosta. Miri ni bilo sicer darilo povšeči, kajti obnašanje in sladka govorica tujega gospoda se jej nista dopadala, ali ktera Evina hči bi mogla tako dragocenost hladnokrvno odvrnóti?*

„Ako bi vam bilo ljubo,“ pravi gospod dalje, „pojdite z mano na moj grad; imam veselo družbo ondi, in njej bodo vaša igra in pesmice gotovo jako ugajale. Izostanete ne dolgo in pot vam ne bode zastoj. In vi,“ obrne se proti ciganom, „ako česa potrebujete, pridite jutre v grad, kterega ondi za skalovjem vidite.“

Načelnik se v imenu svojincev gospodu za tako darilo spodobno zahvali ter dostavi, da hoče takoj jutre nekaj ljudij poslati v grad, kterim naj grajšček izroči, kar mu ljubo. Mira pa le naj ide z gospodom brez skrbi.

Mira se ni rada od svojincev oddaljila; Bog vedi, kaj tuji gospod z njo namerjava. In Verano jej je ves čas pomežikaval z očmi, naj tú ostane. Pa očetova želja jej je povelje. Ona vzame torej mandolino, zavije se v šal in stopa za tujcem po ozkej poti, ki drži mimo slapa.

Tiho in od nikogar ne opazovan sledi njima Verano.

Luna je stopila izza oblakov in vsula žarke na belo stezico. — Verano zapazi, da sili tujec v Miro, a ona poskuša na vse moči se ubraniti ga. Da bi ljubljenco vse sile obvaroval, vzame Verano samokres izza pasa, pripravljen, vsako njej storjeno krivico maščevati krvavo. A luna se skrije zopet za oblake, in Verano ne vidi pred seboj drugega nego nočno temino. Z napetim petelinom sledi svojej tovaršici, njegove bistré oči hoté temo prodreti, ki se pred njim razprostira, ali zastonj. Na enkrat pa se pokaže zopet luna izza oblakov, in Verano zagleda, da je tujec Miro prijel okoli pasú, stisnol jo na prsi in — poljubil.

A to je vrocekrvnemu Veranu bilo preveč. Krv mu šine v glavo, on pomeri na tujca in sproži . . . Pok! . . . Krik! . . .

Z groznim grohotom skoči Verano naprej, da bi videl, kako je ugonobil sovražnika.

. . . Se-li moti? . . . Mami mu-li sèn oči? . . . Na belem pesku stezice leži Mira v smrt zadeta, iz srčne rane jej curljá krvca na pesek; nad njo se je sklonil tujec ter jo skušal pripraviti k zavesti. Verano vidéc, kaj je v naglici učinil, plane z blaznim smehom na grajščaka, popade ga za vrat, kakor jastreb svoj plen, in z divjim krikom zažene se z njim črez skalovje v globoki propad . . .

Oblaki so odpluli za goré in bleda luna je obsevala zopet okolico. Na stezi leži lepa Mira, smrtni angelj jej je poljubil čelo in sladek mir se jej je razlil po lici. Našla je mir, po katerem je toliko hrepenela. . . . Po bistrem potoku pa vali voda dve trupli, ki se še v smrti trdno držite.

Ko je drugo jutro poslal načelnik nekaj ljudij v grad, zvedel je, da še gospoda ni bilo domú in tudi Mire ne. Ker pa je pogrešal Verana, uganil je kmalu pravo, in ko je eden ciganov na bregu zapazil dve utopljeni trupli, v katerih so spoznali grajskega gospoda in tovariša Verana, pobrisala jo je tropa ciganska urno dalje, da bi je kdo ne sumničil o smrti grajščakovej.

Pod stoletno smreko blizu pota pri slapu spava Mira večno spanje. . . . Namesto palm šumé nad njenim grobom veje temnih smrek, slap žubori v obližji in na grob je vsadila blaga roka zimzelen, ki se okoli prhlega lesenega križa ovija.

Vprašaj ljudi, kdo takaj počiva; nihče ti tega ne bode vedel povedati več, le smreke šumé o večernem cefiru in pripovedujejo povest o nesrečnej Miri.

Na božjej poti.

1.

Težavni pot je zdaj končan
Čez solčne dôle in pa griče,
In zvonov glas, lepó ubrán
K molitvi nas slovesno kliče.

Premnogo glej! je ljudstva tú —
Od daleč sem je prihitelo,
Da prošnje svoje, čustva tu
Srčno Bogú bi razodelo . . .

Oj zémlja daljna, solčni raj,
S svetlôbo jutranjo oblita,
Ve gore tam, ti cvetni gaj,
Dolina ti v ozádjí skrita,

Vodé temné na srédi trat,
Crkvá prijáznih beli hrami,
Ti vrt cvetóč, ti gozd košat,
Prostrt globôko tú pod nami: —

Pozdráviljen mi, pozdráviljen mi
Náš svet iz cele duše môje!
Glasnó na vek prosdávljen mi
Krasú navzet in solčne bóje!

Kakó zvoné zvonóvi spet,
Ljudjé pa k božjej grédo službi
A jaz ostal bom tú zavzet
V kipečih želj in čustev družbi.

Saj božji hram je zémlja vsá
Srčno povsod se dá moliti,
Zató, zató pa iz srcá
Pobožno mi molitev vzhiti:

„Bog živi te, prekrásni svet,
Milejša bodí ti osóda!
Saj s čudi božjimi odet
Ti dom si mójega naróda!“ . . .

2.

Vesélja glasi tú doné
In vmes doné besede mile,
A tamkaj nemo se vrsté
Samótné, zábljene gomile!

Visóko góri sèn mirán
Objémlje vničena življénja!
Radósti žar je v njem končan
A z njim končána so trpljénja! . . .

Le spíte mirno v Bogu vi
Le-tú na zračnej jasnej góri,
Minóli pač ste v togi vi,
A vstali boste v zlatej zóri!

Mordá sreá radost dô vas
V glasóvih lebnih se razlega,
A doli v grób radósti glas
Ne plava vamt, ne sega!

Zató, zató pa bolj doné
Kípéči glasi v sreá naša
In kedár nade nam vmoré,
Teđej nihčé po njih ne vpraša!

Če trup slabótni v prah je strt
To smrt ni brídka in strašná ni
O hujša, hujša tá je smrt,
Če srčni upi so končáni! . . .

Visóko góri sèn mirán
Objémlje vničena življénja!
Radósti žar je v njem končan
A z njim končána so — trpljénja!

A. Funtek.

Zrak in njegove moči v domišljiji in povesti štajerskih Slovencev.

Priobčil J. Majciger.

(Konec.)

c) *Jug in dobra hčerka.*

Živela je nekdam uboga ženica s svojo hčerko v samotnem kraju daleč od drugih ljudij. Akoravno ste na vsem pomanjkanja trpeli, živeli ste vendar zadovoljno. Kar mati hudo zbolí. Deklica se je trudila, postreči jej v vsem, le da bi ljuba mati ozdravila. Delala in kuhala jej je zdravila iz vseh cvetic, ktere je bila mati v preteklem poletji nabrala. Pa vse ni nič pomagalo. Mati je postajala od dne do dne bolj slaba. Mahoma si izmislí, da bi jej jagode mogle pomagati. Pa kje jih vzeti? Bila je ravno huda zima. Ko hčerka to željo materino zve, napravi se brz v goro materi jagod iskat. Ker jih pa v trdeji zimi nikjer ni mogla najti, začela se je milo jokati. Zdaj sreča starega, sivobradega moža. Bil pa je to Sever. Ta jo pita, zakaj tako milo joče. Deklica mu vse razloži in upira proseče svoje oči v resnobnega starca. Sever se je rés usmilil in jo pelje k vetru Jugu. Ta prime deklico za roko in jo spremi v dolinico, kjer je bilo vse rudeče zrelih jagod. Hitro si jih nabere polno košarico in jih odnese veselega srca bolnej materi domú. Ko bolnica jagode použije, ozdravi v kratkem in obe ste še dolgo časa veseli skupaj živeli. (Ljutomerski okraj.)

d) *Jug dobronik in Jug maščevalce.*

Bila je hudobna mačeha, ki je imela dve hčerki, eno lastno, drugo pa pastorko, ktero je preganjala in trpinčila, kolikor je le mogla, svojo pravo hčer pa ljubila érez vse.

Neko hudo zimsko jutro pride mačeha zgodaj zjutraj s palico nad pastorko rekóč: „Tú imaš tarčo (okrogel pletarček) in kos kruha in spravi se v goro, pa glej, da mi nabereš tarčo polno jagod, če ne, rajši se ne vrni.“ Uboga pastorka si ne vé pomagati, vzame tarčo in gre jokaje v gozd. Hodila je že dolgo po gozdu, zeblo jo je strašno; zdaj zagleda štiri može v daljini, ki so jej prišli naproti. Najstarejši izmed njih v velik kožuh zavít vpraša jo: „No, deklica, kaj se pa jočeš?“ „Kaj bi se ne,“ odgovori ona. „Moja mati so me nagnali, da bi jim zdaj v tej zimi jagod nabrala, če ne, ne smem več domú. Ali kje sem v stanu dobiti jih zdaj?“ „Ti si revna,“ odgovori starec, „ali veš morda, kateri veter je najboljši?“ „Moja dobra rajnka mati so mi pravili, da so vsi dobri, a Jug je najboljši. In tako rečem tudi jaz.“ „Ti uboga sirota.“ miluje

jo najmlajši, ki je bil še mlad junak, „daj meni tarčo in idi v tisto hišo, da se malo pogreješ, čez tri dni pa pridi semkaj.“ Ko je mlajši bil to izgovoril, izginoli so mahoma vsi štirje možaki.

Pastorka pa gre v hišo, na katero je mladenec pokazal, a ni bilo žive duše v njej. Na ognjišči v kuhinji je pa plapolal ogenj in v kotu pri peči sedela je mačka. Pastorka se ne pomišlja dolgo, vzame pišker iz bližnje police, napolni ga z vodo in pristavi k ognju; začela si je večerjo kuhati. Ko je bila večerja kuhana in je začela ona večerjati, skočila je mačka k njej ter jame milo mijavkati. „Ti sirota, ti moraš tudi nekaj večerjati,“ dejala je pastorka mački in dala jej dober del svoje večerje. Tako je pretekel prvi in drugi večer. Ko ste se pastorka in mačka tudi tretji večer navečerjali, izpregovori mačka rekóč: „Vedi, deklica, nocój o polnoči pride k tebi mož, ki te bo vabil na ples, ti pa nikar ne idi, ampak izgovarjaj se, da nimaš obuteli ne obleke in slednjíc, da ne znaš plesati.“

In rés, jedva je ura odbila ednajst, stopi v izbo mož, kateremu so se oči svetile kakor ogenj, rekóč: „Pastorka, pojdi na ples!“ „Nimam škorncev, bosa sem, ne morem plesati,“ odgovori pastorka. Mož izgine, a čez malo časa se vrne in prinese lepo izdelane črevljičke, ktere pastorki ponudi rekóč: „Pastorka, pojdi na ples.“ „Raztrgana sem, ne morem iti,“ odgovori ona. Mož jej prinese čez malo časa lepo nareto obleko in jo zopet vabi na ples, a deklica se izgovarja, da ne zna plesati. Ali zdaj je ura odbila dvanajst, mož izgine, pastorka pa v lepej obleki sladko pri peči zaspi.

Ko se zjutraj prebudi, zagleda na oknu pletarček poln jagod. Veselega srca pride pastorka domú in pové, kaj in kako se jej je na potu godilo, a o hiši in o plesu si ni upala povedati in je rajši vse zamolčala.

Mačeha jej je zavidala to srečo, poljubila svojo hčerko in dejala: „Moja hčerka bode pa še več dobila, kakor ti.“ In rés, drugi dan je prava hčerka že šla v lepem in toplem oblačilu po gozdu ter med potom prepevala. Kar jej pridejo naproti štirje možje in najstarejši jo vpraša: „No deklica, kaj si pa tako vesela?“ „Zakaj bi ne bila vesela,“ odgovori ona, „ljuba mati so me poslali po jagode, katerih je pred nekimi dnevi naša umazana pastorka toliko nabrala.“ „Dobro,“ odgovori jej zopet prejšnji starec, „ali morda veš, kateri veter je najboljši?“ „Čudno vprašanje! Vsi skupaj niso vinarja vredni, najmanj pa še Jug.“ „Dobro tedaj,“ reče zopet starec, „vidiš tam v daljini ono hišo, tja idi in počakaj tam tri dni.“ To rekši izginejo štirje možaki. Deklica pride v hišo in začne, ker ne vidi drugega pri hiši razven ene mačke, ki je v kuhinji pri peči ležala in dremala, kakor domača gospodinja gospodinjiti. Ko si je večerjo skuhala, sedla je k mizi ter jela večerjati. „Tú priskače mačka ter milo mijavka. „Beži, ti pristudna stvar,“ reče jej ter jo pahne od

sebe. Mačka gre zopet na stari svoj prostor. Tako je bilo tudi drugi in tretji dan. Ob ednajstet uri v tretjej noči, ko je še deklica pri peči sloné bedela, vstopi skozi duri črn mož, ki jo vabi na ples. „O prav rada grem plesat,“ odgovori mu deklica, „takoј tukaj se zasukuiva, da poskusim, ali še nisem pozabila plesati.“ In rés! zasuknola sta se v prostornej izbi v ples, a jedva se je z njim sprejela, ni se zavedela več, kje je.

Ko se je materi predolgo zdelo, da hčerke ni domú, šla jo je iskat. Prišla je tudi do tiste hiše, kjer je bila hčerka, in že od daleč vidi skozi okno, kakor da bi jo hčerka klicala in se jej smejala. Ko pa bliže pride, vidi hčerkinó glavo, ktera je bila vsa razmesarjena in v oknu na ogled razpostavljena. Žalostna mati noče samemu pogledu verjeti, stopi v hišo, da bi se o resnici prepričala. Pa komaj stopi v izbo, pokne strašno in zagrmí, in vsega ni bilo več. Ko je pozneje pastorka šla obeh iskat, ni našla ne matere ne sestre pa tudi hiše ne, ki je bila takrat v gozdu, ko je šla jagod nabirat. Vrnola se je sama domú ter tam dobro gospodinjala do pozne smrti. (Savinska dolina.)

e) Jug in Spodjek.

Jug je imel krasno hčer, ki se je dopadala Spodjeku. Ta je torej očeta Juga naprosil, naj mu hčerko za ženo dá. Jug mu jo je tudi dal, pa Spodjek še doto zahteva; a ker Jug te ni mogel dati, povabi Spodjeka, naj pride na jesen k njemu; tedaj mu bo dal toliko piti, da se bo po blatu domú valjal. To se je zgodilo. In še zdaj zató vselej dež gre, kedar skupaj pihata, da se potém lahko oba po blatu valjata.

f) Jug in Gorjek.

Gorjek bi bil prav rad Jugovo hčer za ženo dobil, ktere mu pa Jug ni hotel dati. Zató sta se strašno sprla in se začela pretepati. In to sovraštvo trpi še dandanašnji. Kedar zdaj skupaj tréita, teče vsakokrat kri — a ta kri pa je dež. (Savinska dolina.)

g) Sever maščevalec.

Bilo je neki jesenski dan. Megla je celi božji dan soluce zakrivala in mrzli Sever je zeló pritiskal. Ker pa terici ali terilji to ni bilo po godu in veter le ni odjenjal odnašati jej povesmí, začne terica Sever neizmerno preklinjati. Zdaj se jej približa star možek s palico v rokah in po lici ves razmesarjen. Ko pride do terice, vpraša jo, kaj želi od njega. Stari mož pa je bil Sever sam. A terica še vedno preklinja in zmerja. Zdaj reče mož: „Vidiš, ti hudobna žena, tisti, ki ga ti preklinjaš in zmerjaš, sem jaz. Poglej moj obraz, kako sem razmesarjen, ker se moram skozi vsak grm in trn prevleči. Ti me pa preklinjaš. Ti morda misliš, da jaz navlašč hudo razsajam, a volja božja je tako.“ Ko žena

to sliši, prestraši se vsa in samega strahú jej govor zabegne, da ni mogla ne besedice zinoti več. Pade pred njega na kolena, Sever jo pa vzdigne in odnese črez hribe in planine, in od žene ni bilo več ne duha ne sluha.

h) Sever dobrotnik.

Prve dni meseca sušca je Sever zeló pritiskal. Ljudje so že mrmrali. Nekega dne zapové oče svojemu starejšemu sinu, naj gre in zadela luknjo, iz ktere veter piše. Sin izpolni očetovo povelje. Sever pa je v luknji tičal in prosil, naj ga izpusti. Sin se ga usmili in dobi od njega za darilo škatlice, v ktorej mu ne bode nikdar denarja zmanjkalo. Med potjo se poda v krěmo, kjer krěmarju skrivnost svoje škatlice razodene. Ta mu zamenja škatlico za drugo. Ko pride domú, pové očetu in bratoma, kaj je storil in kako škatlico je za darilo prejel. Ali oni so se mu posmehovali in imeli so tudi prav, kajti pravo škatlico je imel krěmar. Drugi dan gre srednji sin, da bi vetru luknjo zadela in dobi za darilo osla, ki je same čiste zlate kihal. Domú gredé stopi v isto krěmo, in gostilničar tudi njemu osla zamenja. Ko pride domú, pové, kake lastnosti ima njega osel. A tudi njemu so se smejali, in to po pravici, kajti pravega zlatega osla je imel krěmar. Poslednjič gre najmlajši sin, ki je bil pa malo bedast, in dobi od vetra palico, ki je začela sama od sebe vsakega tolči, kdor jo je v roke vzel. Če je pa sin z njo po durih udaril, odprle so se same od sebe. Tudi to mu poskusi gostilničar zamenjati, pa o joj! palica ga začne neusmiljeno tolči. In tako je le najmlajši dobil zasluženó plačilo. (Ptujsko polje.)

i) Učenjak in veter.

Živel je nekđaj učenjak, ki je bil z vsem nezadovoljen, kar je Bog stvaril in uredil. Domišljaval si je, da bi on boljše vladal svet, kakor ga pa vlada Bog sam. Zatorej poprosi nekđaj Boga, naj bi njemu nekoliko časa svetovno vladarstvo prepustil. Bog mu je res prepusti in dovoli, da si sme potrebno izvoliti. Učenjak si res vse izvoli, kar si misli, da bode potreboval, a na veter je bil vendar pozabil. Tako je vladal že celo spomlad in poletje jako zadovoljno. Vse je lepo evelo, rastlo in sad rodilo. Ko pa pride jesen, prepregla je pajčevina vsa polja in ker ni imel vetra, da bi pajčevino odgnal, moralo je vse žito pod pajčevino konec vzeti. (Ljutomerski okraj.)

k) Vetrovi se pripravajo.

Vetrovi so se pripravali med sebój, kteri je najboljši. Vsak je pripovedoval svoje dobre lastnosti. Tako je rekel Jug, da on prinese toploto, da se more sneg topiti, da morejo cvetlice cvesti in sad zoreti. Sever je rekel, da on ljudem zdravje nosi, Zgorec pa, da prinaša dež, in Zdolec, da pripravlja čisti zrak. Tako so se dolgo pripravali in ker se niso mogli

zjediniti, kateri je najboljši, razdelili so se v štiri letne čase. Jug je vzel poletje, Sever zimo, Zgorec jesen in Zdolec spomlad. (Ljutomerski okraj.)

l) Škratec.

Škratec je veter, ki se pri lepem mirnem vremenu na enkrat dvigne in prah v podobi kola kvišku podi. Ljudje se prekrižujejo, ko Škrateca zagledajo, ker pravijo, da se v sredi hudič s svojim krdelom vrti. Veter, ki se na enem mestu v krogu vrti, imenuje se tudi Svinšek. (Ptujsko polje.)

m) Vrtinec.

Vrtinec imenujejo sem ter tja tudi škratov ples, kajti po ljudskem mnenju pleše Škratec, a da ga nihče ne vidi, vrti se prah okoli njega. Pripoveduje se, da je neka deklica gredé s polja domú videla na cesti vrtinec in rekla:

Škratec mali
Škratec zali
Z menoj plesat bali.

In šel je plesat in plesal tako dolgo in tako hitro, da je deklica odšla domú brez pet in podplatov. (Brežice.)

n) Vetrov ne smeš preklinjati.

Pripoveduje se, da je neki deček gredóč iz šole veter, ki mu je klobuk odnesel, preklel. Veter pa ga je potém tako natepel, da je prišel fantek domú, kakor da bi ga bil Elja iz oblakov vrgel. (Brežice.)

Jesenske pesni.

1. Prepozno.

Prepozno si ozelenelo
Drevo ljubezni brez sadú
Ti meni bodeš odevtelo
In kmalu zgineš brez sledú.

Ko srce moje hrepenenja
Po tebi mrlo je takó,
Ti dalo nisi mu življenja,
Objelo nisi ga sladkó.

Ti čulo nisi tožb v samoti,
Ti zrló nisi mi solzá;
Ljubezni prve vzor v togoti
Zasmeh umoril je svetá.

In zdaj, — drevo ljubezni moje
Poganjaš ti svoj pozni cvet,
Podobe slikaš davne svoje
In vzore zlate davnih let.

Prepozno, oh prepozno cvetje
Na trudno siplješ mi glavó;
Minolo moje je poletje,
In srce zdavna je mrtvó.

Prepozno, oh prepozno zá-me
Je cvetje tvoje brez sadú;
Kot sanje sladke dan nam vzame,
Tako ti zveneš brez sledú.

2. Poglej, na polje slana pada!

Poglej, na polje slana pada,
Raz drevja list rumen šumi;
Tako iz prsij nadi nada
Umika se in se temni.

Med cvetjem dokler se je vila
Mladosti pot kot zlata nit,
Tedaj le nam sta tu svetila
Sreberna luna, solnce svit.

Po stezah vseh, v koraku slednem
Žaril je sreče rajski mlaj,
V pogledu vsakem, v svitu vednem
Obetal je brez konca raj.

A cvetje le si majnik zlati,
Ospe te prve sape dih;
Obeti tvoji so bogati,
A zrno troje -- vihre pih.

Nazaj srcé si zdaj obetov,
Pomlad, v jeseni ne želi,
Mladosti ne zavida cvetov,
Ki slana prva jih vmori.

—R.—

Národne pripovedke.

Prióbcuje Mat. Valjavec.

24. Kraljeve čere sin.*

(Varaždin.)

Jeden pot je bil jeden kralj, koj je imel jedno jako lepo čer i ovo čer imel je rajši neg svojo pravo ženo i svojo ženo imel je kakti dekle a čer kakti ženo. Zato se je kraljova žena navek plakala, da je morala biti kakti dekla, i morala je navek vu kuhnji spati. Jeden pot se je dogodilo, da se je kraljova žena jako plakala i jo opazi jeden potnik da se plače pak jo pita: milostivna gospa, kaj vam falj? No ona mu je mam povedala 'se. Onda ji veli: milostivna gospa, vi ite jeden mladi petek na cintor pak odkopajte jeden grob i zemite jedno kost od mrtvoga pak jo 'so ostružite i ono kaj ostružete s kosti, denite drugo jutro vu kavo vaši čeri i ona vam bode mam zanosila dete. To 'se je kraljova žena včinila, kaj god ji je rekel načiniti, i kak je rekel, da bode zanosila dete, tak se je i dogodilo. Za nekuliko mesecov zanosila je dete. Gda so to ljudi videli, da je zanosila, počeli so se iz kralja norca delati i rekli so, da je s kraljom dete zanosila. No kralja je bilo sram, da so se ljudi iz njega norca delali, zato je dal načiniti jedno malo hižo na morju vu ladji, tak da je mogla ova hiža vu ladji po morju plavati. Onda gda je bila načinjena, rekel je svoji čeri: hodi, idemo malo na šetanje. Onda je išla ž njim, i gda so vre blizu morja došli, rekel je čeri: vidiš, kak je ona lepa hiža na morju. Onda či ocu veli: hodi, idemo notri glet. Onda so išli i gda je ona notri

* Conf. Narodne pripovedke, str. 44.: „Devojku Vile k sebi zele“.

koračila, hitil je ji hrane notri i je jo notri zaklenol pak je odišel nazad dimo, i kod je goder hodil, navek se je za čer plakal i žaloval, a či pak njegova bila je navek žalostna i gda je vre dože vremena na morju vu hiži bila, porodila je jednoga čisto flekastoga dečeca, koj je mam bežati počel. Onda je žalovala, gdo mu bode kum, a gda je dečec videl, da se mati mu žalosti, rekel je ji: mamica, meni ne treba kuma, ja imam dosti kumov po sebi, ovih flekov. Mati veli: no dobro. Gda so se vre dugo po morju pelali, pogledne dečec na oblok van pak zagledne, da se negdo vu kočiji vozi pak veli materi: mamica, vidiš, kak ti oni ljudi na koli' koca pelajo. Onda mu mati veli: neje ono kotec, neg je ono kočija, vu koji kralj žujačom jesti pela. Onda veli dečec: dobro, ako jesti pela, ja duknem van pak mu jesti zemem. A mati mu veli: kak bi ti van skočil, kaj ne vidiš, da smo na morju? Onda dečec veli: ja bom skočil. Onda mu mati veli: pak skoči, ako moreš. Onda je skočil na breg pak je ladju k bregu potegnul pak je kočiji bežal i prehitil kočijo pak je 'se jestvine iz kočije pobral pak je odišel nazad na morje vu ladjo. No gda so se malo dalje pelali po morju, zagledne dečec jednoga velikoga grada pak veli materi: mama, vidiš, kak ti je ono jeden veliki kotec. Onda mu mati veli: neje ono kotec, neg je ono zakleti grad, vu kojem je dvanajst hiž i vu saki hiži jeden vrag. Onda dečec veli: mamica, idem ja pak ove vrage van stiram pak pemo mi notri stat. Mati mu veli: kak bi ti mogel ove vrage van stirati, da ih regement soldatov van stirati neje mogel? Onda dečec veli: mamica, ja idem, pak bom je ja stiral. Onda je dečec skočil na breg pak je šajko k bregu potegnul. Na strani zagledal je jedno olovo, koje je deset centih žmehko bilo, i zel si je ovo olovo pak je išel vu grad i gda je došel do prvih vrat pokučil je na vrati. Onda ga pita vrag: gdo si? On mu pove, gdo je, a vrag ga neje štel notri pustiti. On pak se je resrdil na vruga pak je vudril po vrati z onim olovom tak da so se mam vrata odprla i našel je vruga vu hiži gde je zmetal i mu je rekel, da se ne sme matere ni doteknoti. I tak je napravil pri 'sih jednajst vratih a gda je došel k dvanajstim vratam pokučil je na vrati. Onda ga vrag pita: gdo si? Veli mu dečec: ja sem ov i ov. No vrag mu veli: ja te nemrem notri pustiti, kajti sem na lancu privezan. Onda je dečec tak po vrati vudril, da so se 'se dvanajst vrat na vrage porušile i da se je vrag prestrašil tak, da je 'se lance potrgal za koje je bil privezan. Onda je i ovoga dvanajstoga vruga van k materi poslal. Na to je sam van došel pak je rekel: vezda mi prisegnite, da nigdar više v ov grad ne dojdete. I 'si so mu prisegli, da ne dojdo, samo jeden je odbežal. Onda mu je dečec olovo hitil v pleča tak da je mam vrag verkel. Ve je zapovedal vragom, da ga vu morje hitijo. Ovi vrugi so ga pograbili, hitili so ga vu morje, odšli so i više nigdar niso vu grad nazad došli. Vezda je dečec s svojom materjom i šel vu grad stanuvat. V onom

gradu so našli vnogo penez a jestvine nikakove. Gda so vre gladni bili, rekla je mati sinu: idi na pijac pak donesi jesti. Sin pak si je zel jednoga ročnika i olovno kuglo sobom pak je išel na pijac i rekel babam na pijacu: namečite pun ročnik kruha pak mi skup zavežite. Babe so mu nametale pun robec kruha i so mu zavezale ročnik. On pak je samo zgrabil pak je hitil na pleče i nesel. Gda je malo dalje odišel, rekle so mu babe: kaj ne boš platil? On pak im je odgovoril: hote sim, vam platim z ovim olovom. Onda so se žene ne vupale k njemu, on pak je odišel dalje i nesel je kruh na pleči i došel je do jedne mesnice i rekel je mesaru: imaš kaj mesa? Mesar mu veli: baš sem vezda vola zaklal. Dečec samo pograbi vola pak ga na drugo rame hiti, onda je na jednom ramenu nosil kruh a na drugom vola i išel dimo. Onda mu mesar veli: kaj ne boš platil? Na to mu dečec veli: hodi sim, ja ti platim z ovim olovom. Onda se je mesar ne vupal k njemu iti. Vezda je odišel dečec dimo i donesel je materi celoga vola i pun ročnik kruha. Mati ga pita: kaj nisi platil, da si nazad peneze donesel? Onda dečec materi veli: ti si mi rekla, da naj samo donesem a ne platim. Onda gda so vre 'se pojeli, poslala ga je mati drugi pot varaš, i onda je tak većinil. Onda so se vre ljudi na njega resrdili i išli so ga kralju tožit, a kralj si je dal načiniti jeden breg, s kojega je gledal dečeca, kak je 'se to nesel. Gda ga je mati trejti pot na pijac poslala i onda je tak većinil, da nikaj neje platil kak i prvi pot. Onda je nesel dimo k materi i baš je išel mim kralja. Onda ga kralj zove k sebi i potrepta ga malo po pleči pak mu veli: dojdi ti zutra k meni na obed. Dečec mu veli: dobro, ja dojdem. Onda gda je dimo došel rekel je: mene je divja svinja pozvala na obed. Mati mu veli: zakaj si rekel, da dojdeš? oni bodo tebe dali vmoriti. On veli: ti, mama, ne boj se nikaj za me, ja bodem se preobladal. Drugi dan dojde na obed kralju i zeme si sobom jedno korpo. Gda je došel kralju do hižni vrat, del je korpo pred vrata i rekel 'sim gosponom da korpi naj saki mira dá. 'Sa gospoda so ga dočekala pred vrati i vre je bila sakomu juha nametana na tanjeru. Onda gda so išli jest, rekel je dečec ovim gosponom: zemete si saki jedno žlico iz mojega tanjera, onda bodem ja jel. Gda si je saki jedno žlico zel iz njegovoga tanjera, onda je on samo 'se na jeden pot popil, i još druge jestvine, koje so se na stol nosile, 'se je sam pojel i vino popil, a gospoda so ga samo gledala i dala so stražo načiniti i vu dvor regiment soldatov dopelati. Gda so se najeli, onda išel je van po korpo i nametal je puno korpo najboljše jestvine, da bode materi nesel, a gda je van došel, počeli so na njega soldati pocati. Kugle od pušek so 'se dol ž njega padale, a on je njim rekel: najte na me pluvati, ar ako ja počnem pluvati, onda bode zlo. No gda so ga ne šteli poslušnoti, pobral je 'se kugle in počel je vu nje hitati i z ovimi kuglami je 'se soldate potukel a na zajdne zel i svojo olovno kuglo pak je hitil

vu grad tak da se je jedna strana grada porušila. Onda se je kralj prestrašil i pozval ga je vu svojo hižo i rekel mu je: vidiš kulikoga kvara si mi napravil: soldate si mi potukel a grad porušil. A dečec mu veli: zakaj so soldati name plувali? zato sem ja to napravil. A kralj ga pita: imaš ti mater i jeli je lepa? Dečec mu odgovori: ja imam mater, neg ona je gorša od mene. A kralj mu veli: ti jo dopelaj k meni zutra. Dečec mu veli: dobro. Ide dimo i dopela mater kralju a kralj se je mam rezveselil da je videl da je tak lepa i ž njom se je mam oženil i gosti druge dal narediti. Gda so vre gosti minole rekel je dečec kralju — vezda mu vre bil sin — hodi z menom, idemo se malo šetat. A otec išel je ž njim se šetat i gda so došli do jedne šume, našli so vu jednom duplu vnogo hrdjavih sabelj. Onda sin ocu veli: ve si žeberi jedno sabljo. Otec si zebere sabljo i veli sinu: kaj bom vezda z ovom sabljom? Sin mu pak veli: vezda mi odseči glavo. Otec mu neje štel. Onda mu sin veli: ako mi mam ne odsečeš, ja bodem tebi. Onda otec mahne sabljom, neg neje trefil ga vudriti po glavi, neg ober glave i mam je iz ovoga flekastoga dečeca postal jeden lepi beli dečec. Onda so išli dimo i pripovedal je otec materi a mati ga neje niti poznala niti neje veruvala da bi on to bil. Otec ga je jako rad imel i dal je jedno gostbo napraviti i so ono gospodo na obed pozvati, koja so pri prvi gostbi bila i pripovedoval je njim kak se je to dogodilo, i pri oni gostbi bil sem i ja i pil sem črleno vino iz črlenoga vrčka i čul sem to tam pripovedati.

25. Grofova či dekla.*

(Varšadin.)

Bil je negda jeden grof. Ov se je oženil i imel je jenu jako lepu čer. Za malo vreme vumrla mu je žena a rekla mu je predi neg je vumrla, naj on onakvu ženu zeme za suprugu kak je njena či i ako ne najde lepše ali barem tak lepu ženu, kak je njena či, onda naj zeme svoju čer. Gda su dva leta prešli, onda se je štel oženiti i iskal je sigde onakvu lepu ženu kak je njegva či bila, nu nigde neje našel. Jen put pak je rekel: moja či, ja očem se s tobum oženiti, ar nisem našel onak lepu ženu kak si ti. Či se jako plakala i on dan, da se je štel zdati ž njum, zbrala je skup vnogo zlata i oprave i odbežala je vu jednu šumu. Drugi dan iskali su ju, ali nigdi nisu našli. Či pak došla je vu veliku šumu i tam je skrila svoju grofovsku opravu i ono vnogo zlato v jednom hrastu, i oblekla se je v opravu jedne služkinje, čisto si zamazala lice da je bila črna. Baš onda pak se je pelal jeden drugi grof i ona se je molila njemu naj ju zeme za služkinju. On ju je zel za služkinju i morala je pri njem guske pasti. Tam je bila vre dva leta i jeden krat vu fašenku

* Conf. Grimm: Allerleirauh.

išla je na bal. Nu predi je išla v šumu i tam se je lepo v zlatu opravo oblekla i oprala čisto se. On grof, pri kom je ona služila, bil je tam na balu. Gda su 'si tam bili, bila je ona naj lepša i naj bogateše oblečena i 'si su štel i njum tancati, i on grof ju je navek gledal i štel je nju poznati. Nigdar neje mogel. Gda je več put bil bal, ona je navek išla na bal i sigdar je bila naj lepša, a grof je sigdar išel za njum, ar je štel vedeti, kam bu išla, i više put je postavil soldate, da budu stražili, da ne bu išla van, nu sigdar mu je vušla. Jeden put opet dal je grof soldate naj stražiju, da ne bude odišla. Nu i onda je odišla pak je bil grof jako srdit. Gda je došel dimo, onda si je sigdar dal čizme doli vleči dekli, i onda baš mu je morala doli vleči čizme grofovska či, aliti dekla, koja je pasla guske. Nu ona je sigdar, da je došla dimo iz bala, hitro se slačila i opet se zamazala i oblekla v onu opravo, s kojum je guske pasla. Vezda je jako težko vušla i neje imela časa da bi se slačila, ar je grof taki dimo došel i ona morala mu je čizme doli vleči. Onda je samo hitro na se zela jednu plavtu i onak je doli vlekla čizme grofu. Nu grof je jako bil srdit, ar neje mogel vloviti onu lepu frajlicu. Ona neje mogla na jen put čizme doli vleči, ar je bila slaba. Vezda je on nju počel s pesjim korbačom tuči i ona bežala je okolo stola i on za njum. Nu na skorom je nji plavta opala i on je nju spoznal. Vezda je pokleknul i tak je nju za oprošćenje prosil i ona mu je oprostila. Onda su se zdali i veliko i veliko gostovanje je bilo, i onda su išli gledat oca grofove žene, i on se je jako veselil i onda su jako lepo živeli.

Nekoliko besedic k ženskemu vprašanju.

Spisala *Paulina Pajkova.*

I.

Bilo je že več stoletij, kar se razpravlja žensko vprašanje. Govori in piše se za ženstvo in proti ženstvu, ali rešenje je skoro vedno pri starem: ženske imajo, kakor nekdej, svoje sovražnike in svoje branitelje. Najneumnjše trditve so se izrekle, da bi se dokazalo, da je ženska kakor v telesnem, tako tudi v duševnem oziru slabejša od moškega, da je nje volja toliko slabejša od moške, kolikor bi bil nje duh manj bister od moškega; dà, našel se je tudi pisatelj, ki je trdil, da so nje možgani lažji od moških! Od tod bi tudi prihajal uzrok, da bi ona ne bila zmožna izpolnjevati tega, kar moški premorejo. Vse to se je sevéda samo trdilo, ali dokazati tega do sedaj še nihče ni mogel!

Jaz pa menim, da predno se bo dalo trditi, kakó sta si različna oba spola v razumnosti, zmožnosti, vztrajnosti in volji, morali bi prej

moški in ženske obiskovati enake šole, baviti se z enakimi studijami, opravljati enake posle itd. Se vé da bi le v majhnem to bilo mogoče, a ne celoma. Zatorej se tudi ne more prej soditi o pravej različenosti moške in ženske razumnosti.

Gotovo je, da odkar svet stoji, prepričujemo se, da sta oba spola obdarjena z različnimi lastnostmi, a te lastnosti se ujemajo med seboj.

A ne samó človeška spola, temveč tudi vsaka živeča in neživeča stvar na svetu razlikuje se druga od druge. Vsaka ima svoj določeni namen, kterega mora tudi izvrševati, ako hoče imeti svojo veljavo. Ako pa tega svojega namena ne izvršuje, greši proti naturnim zakonom in postaja zavirek občenemu razvitku.

S konji na pr. vozimo in na konjih jahamo; z voli vozimo in orjemo; krave nam dajejo tečno mleko. Vsaka teh treh živalij ima različni namen, vsaka nam je k občenemu blagostanju potrebna, težko bi pa bilo soditi, klera izmed njih je koristnejša človeštvu in ktera bi se lažje pogrešala. Telesna moč! evo glavno, toliko hvaljeno predpravico moških! Nežnost, lepota, čuvstva! evo glavno predpravico ženskih bitij! Moč, ljubav in lepota pa, te tri reči so življi, ki delajo človeški uzor. Ako eden teh življev hoče veljati več od drugega, rodi se neskladnost in nered. Predpostavljanje moči nad lepoto znači surovost; predpostavljanje lepote nad močjo znači npravno popačenost. Iz tega pa sledi, da sta si oba spola v tem enako potrebna.

Poglejmo zdaj nekoliko, za kaj in koliko so ženske veljale pri naših prednikih.

Ženska pred časom krščanstva smatrala se je pri patrijarhih samó za porodnico in čuvajko otrok; pri Egipčanih je uživala nekoliko več spoštovanja, a vendar je veljala še vedno za neko igračo; pri Grkih bila je nekaj časa skrita in prezirana, na pr. v Athenah; pozneje je zopet imela vsakoršno svobodo, kakor v Sparti, a iz te svobode se jej je rodilo poniževanje in zaničevanje. Še le krščanstvo je izreklo modro in blagostanja polno izjavo, da so vsi ljudje enaki, tedaj tudi moški in ženske.

Obema spoloma se je pred oči postavljalo neko vzvišeno bitje kot obeh stvarnik, kterega sta oba spola smela imenovati očeta; obema spoloma so se dajali gojiti osrečevalni čuti neke srečne bodočnosti posmrtnae, neke večne, blažene enakosti med narodi, stanovi in spoli.

Od iste dobe so bile ženske spoštovane in ljubljene, dà v nekterih narodih celó obožavane in občudovane. Sevéda govorim o krščanskih in izobraženih narodih; pri barbarskih in neizobraženih igrala je ženska in še vedno igra jako žalostno ulogo. Zató pa tudi ni pri narodih in človeških plemenih, kjer je ženska izključena od društvenega gibanja ter jo pusté rasti v nevednosti o društvenskih in domovinskih stvaréh, napredek, pravi narodni in državni napredek mogoč. Taki narodi so obsojeni k poginu ali k sužnosti.

II.

Kakó se pa dandanes misli in sodi o ženstvu? — Kakšen je njih upliv v družbinskem in društvenem življenji? — Kakošna je njega odgoja in kakošna bi morala biti? — O tem hočem napósled govoriti.

Sodba o ženskem značaju je razvèn male izjeme še vedno jako neugodna. Kot glavni greh očita se ženskam lahkomišelnost, gizdavost, razkošnost in ničemurnost. Kterej dóbi ženske starosti pa veljá navadno ta ostra sodba? — Brez dvombe najbolj osemnajstim do petindvajsetim letom, tedaj onej dobi, ko je ženska najbolj občudovana, najbolj obožavana, najbolj dvorjena, najbolj iskana od moškega sveta. Od mladih, brezskrbnih in tedaj tudi še lahkomišelnih devojk, katerih glavna misel je ondaj rés z večine le lišp in gizdavost, prenaša se navadno sodba na vse ženstvo. Kedar pa se ženska približuje svojemu tridesetemu letu, izgubi polagoma oni čar, ki vzbuja moško pozornost, in od tedaj ostane nje tedanje mišljenje in delovanje navadno samó ožjemu družbinskemu krogu znano. O nje pravem značaju, o njenih duševnih zmožnostih in razumnem delovanji, ki se zdaj dan za dnevom razvija v blagost njene okolice, je svet slep in gluha.

Kedaj pa postane moški zrel za svoj posel, za svoj urad? — Gotovo še le v svojem tridesetem — petintridesetem letu. Pred to dobo pa tudi on ne vzbuja razvèn male izjeme nobenega pravega zaupanja. Stoprav tedaj se je njegov um popolnoma razvil, še le tedaj je popolnoma zrel za težavnejše delo, za težavnejši posel.

In mislite-li, da je ženska razumnost v svojem razvitku različna od moške? — Ko je ženska dvajsetletna, ima predpravico lepote, je cvetica, ki privablja, začaruje, a ni še ženska v pravem pomenu besede. Nje duh, nje srce, da dozorita, potrebujeta isto število let, kakor moški. Tudi ona dopolnjuje z vajami in iskusbami svoje duševne moč. Ako je tedaj ženska v svojej mladosti nekoliko lahkomišelná, so moški v onih letih še bolj lahkomišelní, kar bi ne bilo težko dokazati.

Da bi ženska bila gizdava, ničemurna, razkošna! — Da je to v mnogih slučajih resnično, kdo pa je tega najbolj kriv? — Nihče drug, kakor moški sami!

Koliko moški pišejo in želečno govorijo o ženskej ponižnosti in poblevnosti kakor o nekem nedosežnem uzoru! Ali kakó malo jih je, ki bi spoštovali in odobravalí to prelepo žensko čednost! Kaj je blaga, pridna, pravna ženska v moških očéh, ako nima na sebi nekoliko onega lišpa, nekoliko one prilizljivosti, ki dela žensko zanimivo? — Ako ga nima, bode prezrena in zasmehovana pri vseh svojih prelepíh čednostih. In ravno óni, recimo gospodje soprogí, bratje itd., ki svojim ženam in sorod-

nicam vedno na sree polagajo žensko pohlevnost in skromnost v obleki, ravno ti so prvi, ki občudujejo in se klanjajo zvananjemu ženskemu blesku.

Žalibog, da ženska ugaja, samó dokler je lepa in mlada! Ko jej izgine mladost in z njo lepota, vse je pri njej skončano. Ali je potém čudo, ako si taka revica, posebno če ni še omožena, prizadeva, kako more in zna to nadomestiti, kar jej priroda ali ni podarila ali pa jej že vzela; da si prizadeva z umetnimi barvili in s kričočim kinčem podaljšati svojo čarobnost? — Kakó hudo je biti prezrenim, zaničevanim, pozabljenim!

Gotovo je in bode vedno brezpametnih žensk, ki vse svoje žive dni na nič drugega ne mislijo, kakor na lišp in ničemurnost. Ali so pa morda vsi moški modri, popolni, štedljivi? — Na vsak način smé se z mirno vestjo trditi, da je želja do štedljivosti bolj ženski kakor moškemu prirojena.

Da ženska v svojej prvej mladosti preveč gleda na svojo zvananjost, je resnica, a rés je tudi, da ona v poznejših svojih letih vso svojo skrb samó na blagost svoje rodbine obrača. Kaj so njej dragocene obleke in druge ugodnosti proti blagostanju drage rodbine? Delala, štedila, dà odrekala bode sebi najnedolžnejšo zabavo, če treba, pritrkala si bo tudi kak boljši zagrižljaj, samó da bi ljubemu otroku ne odrekla pametne želje ali zanemarjala njegove odgoje. Žrtve, ktere ženska kot mati prinaša svojej rodbini, teh ne bode oče nikdar prinašal.

Sicer pa mora ženska srednjega ali nižkega stanú za svojo rodbino toliko delati in misliti, da jej ne ostaja niti za trenotek časa, da bi gojila puhle želje. Veliko krivico dela torej ženskemu spolu, kdor trdi, da je ona ohola, ničemurna, zapravljiva. Če so pa bogate ženske gizdave, kaj to škodi? Od koga naj bi živeli rokodelci, če ne od premožnejših in bogatinov? — Denar, kterega bogata dama izdaje za svojo dragoceno opravó, ne pada na nerodovitna tla; koliko pridnih rok podpira ona s svojo razkošnostjo! Sicer pa ženski kterega koli stanú nikakor ne škoduje, da je nekoliko gizdava. Ženska, ki zanemarija svojo zvananjost, ki hodi v zanemarjenih oblekah itd., taka ženska je lena, in bodite zagotavljeni, da kakor zanemarija sebe, zanemarijala bode tudi dom in otroke. Nasproti pa bode snažno in okusno oblečena ravno z isto natančnostjo gledala na domači red. In taka bode gotovo manj izdajala za svojo opravó, kakor tista, ki hodi v zanemarjenih oblekah. Prva namreč štedi svoja oblačila in nosi eno po več let, če si tudi na njih nekoliko popravlja kraj, da stari-kavo ne izgleda, dočim druga jedva eden sam letni čas s svojo obleko izhaja.

Poznam ženske, ki neizmerno veliko izdajejo za svoje obleke, in vendar se zdi, da vedno v starih hodijo. Druge zopet jedva tretji del

tega izdajejo, a so vedno okusno in po šegi oblečene. A kakoršna je zvu-
nanost ženske, takošna je tudi nje notranjost. Le v redkih slučajih se
nasprotno godi. Pridnost, štedljivost in okusnost, te tri lastnosti so ženski
gotov kapital, ki njej in hiši blagostanje zagotavljajo.

III.

Preidimo zdaj k ženskej odgoji. Kakošna bi morala biti ženska od-
goja? — Lahko vprašanje, težaven odgovor.

V starih časih ni bila nobena rodbinska skrb takó malovažna, kakor
bodočnost devojke. Oče se navadno ni celó nič brigal za izobrazbo svoje
hčere, a tudi mati samó nekoliko. Ako je hči znala v hiši pomagati dekli
pri vsakem delu in biti podložna roditeljem, ako je znala čitati iz molitvene
knjižice in podpisati svoje imé, ako je oskrbljevala rodbino z nogavicami
in za domače prela platno, znala je dovolj. Navadno je stopila v zakon,
še predno bi bila kdaj videla gledišče od znotraj, da o drugih zabavah mol-
čim. Moža, kteremu je obljubila zakonsko zvestobo, izbrali so jej rodi-
telji. O njenem nagnenji k bodočemu soprogu, o njenem mnenji pri tem
važnem koraku ni bilo govora. Samó to je dobro vedela, da bode odslej
morala soprogu v vsem biti podložna in pokorna. Namen zakonske žene
pa si je tolmačila takó, da mora poroditi mnogo otrok, ktere mora vse
sama dojeti in vzrediti, kateri jo bodo jezili in mučili, kakor je ona nekđaj
s svojimi brati in sestrami delala preglavice roditeljem. V tem smislu
so se odgojevale devojke tudi boljših rodbin pred štiridesetimi, tridesetimi
leti. — Dandanes je drugače. Jedva nide deklica naročju pesterne, mora
že kakor njen brat s knjigami pod pazubo v šolo. In pisanje, risanje,
fysika, kemija, matematika, geometrija, literatura, jeziki, godba itd. mu-
čijo celih deset, dvanajst let ubogo deklico. Da bi si oddahnola in raz-
vedrila mladi duh z otročjimi, k telesnemu in duševnemu razvitku toliko
potrebnimi igrami, ostaja jej komaj časa. Njeno življenje je podobno
kolesu, ki se neprestano suče okoli poduka. Iгла in drugo domače orodje
pa jej je znano le površno. In takó vzgojena devojka vzraste slabotna,
bledolična, tesnoprсна, polna domišljene učenosti in visokočtnosti, zmožna
sicer povedati sodbo o kakem novejšem pisatelji ali o zmožnosti prvega
glediščenega junaka, toda popolnoma nevedna o prepotrebnem dejanskem,
toliko resnem rodbinskem življenji. Zdaj nastane vprašanje: zakaj li takó
ogromno število roditeljev s tako hlastnostjo preoblaga svoje hčeri s
podukom, ako njim ta v življenji le škodo, a nič koristi ne prinaša? —
Navadno samó iz puhle prevzetnosti, da zamorejo svetu reči: Vidíte,
kakó izobražena je naša hči! Pridíte, snubači, tú imate znamenito ne-
vesto! — A ta znamenita nevesta bode, če ne najde v zakonu onega
uzora ugodnosti, o kterem je prej vedno sanjarila, temveč nahaja pod
cvetjem ljubezni še več trnja v vsakdanjem prozaičnem življenji: ta zna-

menita nevesta bode v svojej nezadovoljnosti mučila ubogega soproga s svojimi razdraženimi živci.

In taka nevesta naj bi potém bila uzorna, požrtvovalna mati? — Stara, nekđaj navadna odgoja žensk sevěda bi nikakor več ne zadostovala sedanjim zahtevam. S svetovnim napredkom mora napredovati tudi ženska odgoja, sicer bi napredek ne bil obćen in bi ne mogel širiti se. Pa ali bi se ne dalo med nekdanjo in sedanjo žensko odgojo najti prave razmere, ktera bi nam stvarjala blagih, izobraženih mater, pridnih in razumnih gospodinj? — Umetnosti in znanosti so krasne reči, ktere pa se ne morejo prav sprijazniti z ono polovico človeštva, ki je stvarjena za vzrejo in vzgojo mladega zaroda. Ako si želimo pri peči greti mrzle ude, ne smemo peči prenasasati z drvi, sicer bi se spekli; le majhen plapolēč plamen nas bode blagodejno ogreval. Ženska bedasta in nevedna je nekaj strašnega, a ravno takó strašna je tista, ki vedno govori o največjih pisateljih, umetnikih in drugih imenitnikih kakor o svojih največjih prijateljih.

Ako zna ženska, ktere pravi namen je postati žena in mati, pisati pismo brez pogreška, ako vé, kje stojé glavna mesta našega cesarstva, ako pozná vsaj po imenu najimenitnejše in najbolj znane pisatelje in umetnike evropske, je po mojem mnenji dovolj učena. Izmed jezikov naj bi dobro poznavala poleg svojega materinskega, ako mogoče, tudi eden svetovni jezik, na pr. v Avstriji državni nemški jezik. Francoščino, angleščino prepuščajmo v naših krajih ženskam višjih krogov, ali pa takim, ki se izobrazujejo za učiteljice in odgojiteljice. Kaj hoče gospá srednjega stanú s tujimi jeziki? Kje bode našla prilike pogovarjati se v njih ali pa dovolj časa spisovájé ali čítájé vaditi se v njih? Saj je znano, kako hitro pozabi človek tuj jezik, ako se ne vadi v njem. Škoda tedaj za denar in čas, ki ga mlado dekle pótrati s francoščino ali angleščino. Naj bi matere dorastle hčerke, ki so dovršile šolska leta, pri sebi na domu obdržale in jih naj ne puščale celi dan letati od enega poduka k drugemu. Tú naj bi se one z njimi vadile v gospodinjstvu, naj bi materam pomagale pri nadzorovanji mlajših bratov in sester, kuhinje, perila, da bi se mlade učile hišnega reda, točnosti, marljivosti. Pri vsem tem pa naj bi se tudi pridno učile vsakoršnih ročnih del, osobito izdelovati obleko in perilo, kar dandanes toliko denarja požira, ako se izven hiše tujim rokam izroča.

Le tako resno-prosto vzgojene mladenke postanejo enkrat pridne, varčne gospodinje, ljubeznive soproge, vzgledne matere. V sredini domače rodbine se pooblašuje deklinško srce; tú ima dekle priliko poznovati temne in svetle strani življenja, umevati različnosti značajev; tú se njena potrpljivost vadi, le-tu postaja njeno srce sočutno, njena volja krepka in požrtvovalna. Le rodbina bodi tedaj najvažnejša deklinška šola; rodbinsko

življenje jo bode učilo čednosti in skromnosti v sreči, kreposti in neustrašenosti v nesreči.

Sicer pa je sevéda tudi med ženstvom razložkov in jih mora biti. Ni vsakej ženski določeno, imeti lastno rodbino. Mnogo jih je tudi takih, ki célo svoje življenje ostajajo samice in katerim je samim treba služiti si vsakdanjega kruha. Ker pa hčere izobraženih rodbin ne morejo postajati služkinje, šivilje, natakariice itd., zato je naravno, da morejo le z duševnimi vednostmi in na priličen način zadostovati potrebam v življenji. A o vrstah teh žensk in o njih izobrazbah govorimo pozneje. — Opomniti še moram, da kar je bilo prej povedano o previsokej ženskej izobrazbi, to nikakor ne veljá o naših Slovenkah. Žalibog, da Slovenkam še mnogo primanjkuje do tega, da bi bile dosegle ono stopinjo izobraženosti, katero rodbina in društvo od njih zahteva. Vsekako pa je moje trdno prepričanje, da se mora pri ženskah več ozira jemati na odgojo sreá, nego na izobrazbo duha. A njena izobraženost, naj si bo visoka ali prosta, bodi vedno čim bolj mogoče resna.

Naj bode deklicam, katerim je dano višjo izobraženost doseči, poduk sveta stvar: njega naj se oklepajo z veseljem in trdim prizadevanjem, učiti se v pravem pomenu besede in ne, kakor je žalibog pri večini navada, samo za puhlo prevzetnost in bahanje. Le resno podučena ženska bode znala z jasnim razumom, s praktičnim dobrim okusom, s požrtvovalno potrpljivostjo ter s čutečim srcem voditi svojo rodbino. Kajti ženska mora ne samó sitni in trudapolni posel, ki ga zahteva prva vzreja otrok, izpolnjevati, ampak ona mora tudi svoj zarod, dokler popolnoma samostalen ne postane, v vseh okoliščinah voditi, podučevati ga, njegov poduk nadzirati, pri izbiranji stanú mu pomagati, ná-nj s svetom uplivati, s kratka: njegova nagnenja in slabosti ravnati, nad njegovo bodočo srečo čuvati in ga vsake nesreče o pravem času varovati.

Ženska moč v rodbini je brezmejna; materin um in upliv delata čudeže: žena ozdravlja bolnike, prestvarja trde značaje v čuteče in premeheke v junaške; oživlja lene, malodušne v delavne in marljive. Ženski poklic ni takó malovažen, kakor si mnogi mislijo. Rés, da ta poklic ne zahteva visoke dušne izobrazbe, a zató tem več srčne. A kdo ne vé, da je odgojevanje sreá mnogo težje, nego odgojevanje duha?

In društveno čuvstvo, katero se rodi v rodbini in razvija v šoli, blaži v cerkvi, širi v narodih, katero raste in postaja državno, človeško, obéno, da bi se razvijalo in rastle brez ženstva in njenega upliva?! — Celó nemogoče! In tú imamo zopet nov dokaz, da ste moška in ženska izobraženost enako potrebni obénemu napredku in blagostanju.

(Konec pride.)

Matija Ahacelj.

Spisal *J. Scheinigg.*

Kdor bo v letih prihodnjih pisal kulturno zgodovino koroških Slovencev, opazoval bode osobito dve zanimivi prikazni. Zasedoval bode tužnim srcem neprestano umikanje slovenskega življa, ob enem pa tudi radostno priznaval, da so navzlic temu koroški Slovenci izmed sebe porodili obilo množico izvrstnih mož, ki so z umom in peresom delovali domovini v korist in slavo. Slovníčarji in jezikoslovci Gutschmann, Jarnik, Janežič, predstavljajoči celo stoletje neumornega truda na jezikoslovnem polju slovenskem, zgodovinarji in letopisci Megiser, Unrest, Hanžič, knez in škof Pavlič, slikar Pernhart, med še živječimi Majar, A. Einšpieler, dr. Štefan na dunajskem vseučilišči: vsi ti so nam dostojni poroki, da je tudi slovenska pokrajina pripomogla po svojih močeh k splošnej izobrazbi koroškega ljudstva obeh narodnostij.

A ne samo duševno omiko so pospeševali, temveč podali so se v zboljšanje gmotnega stanja svojega sotrudnika, a to le énega, tega pa možaka, da jih malo nahajamo po vsem Gorotanu. Baš v istih letih, v katerih je dramil Jarnik svoje rojake, opisujóč jim slavo starodavnih časov, učil je na celovškem lyceji, deloval v kmetijskej družbi blagi Ahacelj.

Matija Ahacelj se je narodil v vrhujem Roži v prijaznih Gorenjčah št. jakobske fare, koja nam je podarila i pesnika Andrejaša, naše Janežiče in mnogo, mnogo domoljubnih duhovnikov, dne 24. svečana l. 1779., bil je torej 5 let starejši od Jarnika. Rodovinsko ime mu je bilo prav za prav Kometař, koje pogosto nahajamo po Koroškem. Ko je pa prišel dečko v Celovec v šolo, zapisalo se je domače ali hišno ime „Ahaceljev“ Matija, in tako je mali Kometař ostal „Ahacelj“ vse žive dni. Njegova mladost nam je znana po kratkem životopisu, ki si ga je spisal sam. Oče Ahacelj je imel majhno kmetijo; osemletnega fantiča pošiljal je skrbni oče v rožeško šolo, uro hodá od domačije. Drugo zimo podučeval ga je s petimi fanti vred št. jakobski kaplan France Hudelist. Ko se je ustanovila tudi v Št. Jakobu „trivijalna“ šola, obiskaval jo je Matija dve leti, v tretjem pa je že nadomestoval učitelja. Prav radi bi bili poslali roditelji, opozorjeni po Hudelistu, sina v Celovec, vendar nišo premogli toliko streškov. Blagi Hudelist je znal odstraniti vse zapreke, plačal je pridnemu fantu stanovnico za celo leto, da bi ga le pripravil do uka. Vstopil je Ahacelj l. 1790. v drugi razred „normalne“ šole v Celovci in dve leti pozneje v gimnasijo, kjer so takrat učili franciskani.

Hudo se mu je godilo na domu, še hujše v mestu. Ahacelj sam pripoveduje: „Reveža so me porodili mati; fantič pasel sem živino, nabiral

sem brezove trte in je prodajal krivačem, ki slamnate strehe vežejo, v jeseni nabral sem si sadja za zimo kakor skriček. V mestu bival sem pri nekem fabrikantu; vendar dostikrat nisem imel kruha, da bi se nasitil; podal sem se na „parapet“ mestnega ozidja in tam prežal na kavke, ki so gnezdile v zidovih; kedar se je pokazala ktera iz svoje luknje, spustil sem kamen od zgoraj na njo in redno zadel jo. Nekdaj ležal sem hudo bolan brez denarja, brez hrane, brez vsaktere pomoči v mrzlej podstrešnej sobici; udal sem se že bil osodi, pa glej v sobo stopi zdravnik, prišla je z njim postrežnica, dobil sem zdravila in krepila in še do današnjega dneva ne poznam svojega dobrotnika; Bog svojih ne zapusti!“

Normalko je prebil z odlikovanjem. V prvej latinskej šoli pridobil si je deželni stipendij; odslej podpiral je že svojega očeta, ki je dolga leta bolehal. Od 3. razreda počenski podučeval je po hišah, včasih po 7 ur na dan! S prisluzkom učil se je francoščine in podpiral ne samo očeta, temveč še brata prišedšega za njim v celovške šole. V počitnicah odhajali so drugi dijaki na dom; Ahacelj pa je ostajal v mestu prevzemši njihove ure in pritrgal si prostovoljno marsiktero mladostno zabavo.

V tem boji za svoje eksistenco, ktereга je neprenehoma bil naš dijak v mladosti, priboril si je óno samozavest in samostalnost, koji ste bili njegova posebna last, in óno samaritansko usmiljenost vzlasti do dijakov; utrdil se je njegov značaj in ojehlil do pravega stoičnega gospodovanja nad samim sebjó.

Gymnasijske nauke l. 1801. dovršivši, nameni se vstopiti v celovško bogoslovnico. Vendar v drugo se je izpreobrnila njegova osoda po tujej blagovoljnjej roki, ne da bi bil Ahacelj sam dejansko k temu prevratu pripomagal. V počitnicah zbolí professor matematike Paris pl. Giuliani. Baš ta predloži deželnej vladi, da se namesti, dokler je on bolan, za začasnega supplemta njegov učenec dvaindvajsetletni M. Ahacelj. Ves iznenadjen, ker ni znal o tej reči ne besedice poprej, poprime se z veseljem te prilike, ki ga je odvrnila od bogoslovnice; l. 1806. pa odstópi Giuliani in se poda v pokoj. Že leto pozneje imenovali so Ahacelja stalnim profesorjem matematike na celovškem lyceji. Tukaj je učil skozi celih osemintrideset let. Dospevši do samostalne in njegovej sposobnosti posebno ugajajoče službe, loti se naš rojak praktičnega dela v prid in korist domovini, ktereј je posvetil vse svoje moči.

Hočeva si torej, dragi čitatelj, na tanko ogledati njegovo delovanje pri kmetijskej družbi, oceniti Ahacelja kot učenjaka, učitelja in voditelja mladine, napósled pa si ga še predočiti kot človeka in značajnega možá.

Prva skrb mu je bila, da si prinčí potrebnih naukov o kmetijskej stroki. Slušal je torej v l. 1809—11. predavanja, ktera je imel slavni dr. Burger, professor kmetijske stolice. L. 1811. pristopil je Ahacelj h

koroškej kmetijski družbi in bil jej do smrti eden najzvestejših in najdelavnejših udov. Zastavil je pero in neprenehoma podučeval svoje rojake o gospodarstvu in drugih koristnih stvareh. Po odhodu Burgerjevem (l. 1820) izvoli si kmetijska družba Ahacelja svojim kancelerjem, in to dostojanstvo je vestno oskrbljeval do zadnjega vzdihljeja. Kmetijska družba koroška je že mnogo let hirala. V prejšnjih časih so bile vojne homatije in njih posledice, pozneje slaba organizacija in denarne zapreke uzrok, da se ni mogla gibati in uplivati do prostega naroda. A naš Ahacelj jo je probudil na novo življenje. Preustrojila se je družba l. 1830. po Ahaceljevem načrtu. Idajati je začela periodične zvezke pod naslovom: „Blätter für Landwirthschaft und Industrie“, in temu listu je bil Ahacelj urednik in marljiv sotrudnik. Izdali so se do l. 1839. štirje zvezki (1831, 33, 37, 39).

V prvem zvezku na str. 3—23 beremo nova pravila in na str. 30—46 sestavek Ahaceljev, v katerem razvija novi družbin program.¹ V njem je proglasil Ahacelj svoja glavna načela o kmetijstvu, obrtniji in o njenem medsebojnem razmerji; obrtnija in kmetijstvo naj ohranita vedno neko skladnost med seboj in naj se ravnata po človeških potrebah, spreminjajočih se od dne do dne. Obrtnija lahko izvršuje to nalogo, a tem težavnejši pa je napredek pri kmetijstvu zaradi premnogih zaprek, kakor so raznovrstnost gospodarskih opravil, veliki stroški in plačila, slabe letine, nizke cene, slaba izobrazba poslov, napósled težavnost theoretičnega in praktičnega poduka o gospodarskih rečeh. — Zató naj skrbi kmetijska družba pred vsem za povzdigo gospodarstva. Kaj naj učini družba? Ahacelj priporoča, naj se razširjajo jasni nauki po novoustanovljenih zvezkih, družba naj si pridobi umnih kmetovalcev za svoje ude in je postavlja drugim v zgled; tudi semena bi se imela deliti, kmetijsko orodje, modelli, obrtnijski izdelki; družba naj priredi poseben družbin vrt za sadjerejo in praktične poskušnje, orodja naj se zboljšajo itd. Pri vsakem podjetji pa mora gledati družba na pójem gospodarstva. Gospodariti se pravi z najmanjšimi stroški in sredstvi največje dohodke pridelati si.

To so Ahaceljevi nazori o tedanjem stanji kmetijstva in obrtnije; iz tega stališča imamo presojevati Ahaceljevo mnogoletno delovanje pri kmetijski družbi. Načela, ki ja je proglasil v omenjenem članku, skušal je kolikor toliko uresničiti, bodi si theoretično s peresom, bodi si praktično z motiko in nožem. Kajti Ahacelj ni samo pisaril, temveč on je bil tudi sam praktičen kmetovalec in v svojih spisih podaje nam mnogo gospodarskih izkušenj. L. 1831. nakupi tri orala zemljišča s hlevom vred

¹ „Einige Worte an die Mitglieder der k. k. kärntner. Landw. Gesellsch. über die geeigneten Mittel zur Beförderung der heimatlichen Landwirthschaft und Industrie und den Zweck der gegenwärtigen Zeitschrift.“

za 1700 gld. in podari vse kmetijske družbi s tem pogojem, da napravi družbin vrt za drevesnico, za žlahtno sadje in za praktične poskušnje v poljedelstvu.

Ker so omenjeni zvezki „Blätter etc.“ prereditko izhajali, začela je družba l. 1844. izdavat strokovnjaški časopis: „Mittheilungen über Gegenstände der Landwirthschaft und Industrie Kärntens“, in tudi pri tem listu je prevzel zopet Ahacelj uredništvo. V navedenih časopisih in poprej že v „Carinthiji“ objavljal je naš neutrudni rojak zaporedoma plodove svojega uma. Mi hočemo tedaj njegove članke, spise in razprave pregledati in razvrstiti je po raznih strokah gospodarstva.

Najprvo o poljedelstvu: Vsestranski napredek je tukaj kakor povsod Ahaceljevo geslo. Najboljši učitelj poljedelstva je izkušnja. Zato je Ahacelj nagovarjal družbine ude, naj napravljajo razne poskuse, ali jih je pa prirejeval sam po družbinih naredbah. Uspehe takih praktičnih poskusov priobčeval je redoma v omenjenih družbinih časopisih.¹ Družba je razpisala darila za najboljše pluge, orala, oratarje, kosce in ženjice.

Po takih poskušnjah se je dognalo, da je bil najpripravnejši Zugmayer-jev privilegovani plug; za tem plug Jak. Justa, puškarskega kupčevalca v Borovljah, in mlinarja Punčarta na Grojznikovem mlinu. Tudi imena najboljših oratarjev naj se ohranijo; bili so Jože Pelcer, hlapec Punčartov, Janez Male, hlapec Justov, in Peter Andrešič Wölbičev. Ahacelj zahteva, da se napravi pri drugem poskušnjem oranji razstava gospodarskega in obrtnijskega orodja; ali ta misel se je prvokrat dejansko izvršila še le l. 1838. Dvakratna poskušnja žetev je pokazala, da zasluži kosa prednost pred srpom. Zatorej priporoča Ahacelj kmetom, naj žanjejo žito s koso, nagovarjajoč je, da dadó starim nepraktičnim navadam slovo ter se oklenejo novega izkušenega orodja.²

¹ „Bericht über das Probe-Pflügen, welches unter den Augen einer zur Beurtheilung der Preiswürdigkeit eigens ernannten Kommission der k. k. kärntner. Landwirthschaftsgesellschaft am 27. Okt. 1830 vor sich gieng und über die dabei vertheilten Prämien.“ V „Blätter f. L. u. I.“ I. 70–79. — „Bestimmung des normalen Saatquantums“ v članku „Aufgaben u. Anfragen“ v „Blätter“ II. 145–151. — „Anfrage, ob ein schütterer Anbau der Feldbohne als Zwischenfrucht zwischen Kartoffeln Vortheil bringt oder nicht“, v „Mittheilungen“ I. št. 5.

² „Bericht über die Resultate des von der k. k. kärntner. Landwirth. Ges. unter Aussetzung von Prämien veranstalteten ersten Probe-Getreidemähens 1831“, v „Blätter“ II. (1833) str. 45–69. — „Bericht über die Resultate des 2. Probe-Getreidemähens auf den Albin Fr. v. Herbert'schen Grundstücken 1832“, v „Blätter“ II. 121–137. — „Eine Getreidereinigungsmaschine“ v članku „Aufgaben u. Anfragen“ v „Blätter“ II. 145–151.

Take poskušnje se imajo ponavljati, ako se hočeš upirati ná-nje; kajti zgodi se lahko, da dobiš iz poskusov, prirejenih v navidezno enakih okoliščinah, čisto različne rezultate. Lahko se utegne to istim pripetiti, ki poskušajo s krompirjem. Krompirja se je v istih časih še premalo pridelovalo. Zatorej je učil Ahacelj, na kakšen način se prideluje najboljši krompir, kako ga je kužnih boleznij varovati ali okuženega ozdravljati.¹ Kmet mora tudi gledati na to, da si zboljša svoje zemljišče; zemlja je po Koroškem peščevita; in Ahacelj poudarja tedaj, da se more njena plodovitost zboljševati z laporjem.²

Obrotnija, vzlasti tehnična, in kupčija napredujete jako naglo; iz tega napredka pa vzraščajo dan na dan nove potrebe, novi užitki. Zatorej mora umni kmetovalec in gospodar skrbeti za nove dohodke. Nekaj se je v tem oziru v malo letih doseglo po Ahaceljevej delavnosti. Zboljšalo se je izdelovanje železa in jekla, krompir se je sadil obilnejše, iz njega se napravljaj alkohol za žganje, uvedel se je brošč (Krapp). Neutrudljivi družbin kanceler priporoča poskušnje z lanenim semenom rigajskim in uči, kako se more zabraniti, da se rigajski lan ne spridi.³ Ahacelj opozarja gospodarje, naj se poprimejo sviloreje⁴ ter začno v prvo nasajati murve. Vsled tega ustanovilo se je v Celovci svilorejno društvo, nasajale so se murve, in marsikdo se je pečal s svilodi. Vendar pa se ni mogla svilarija udomačiti na Koroškem, da si je podnebje ne zavira, in društvo svilorejcev se je razrušilo, bržkone zaradi osebnih razprtij, ki so nastale po Ahaceljevej smrti.

Boljših uspehov dosegel je Ahacelj z drugimi predlogi. Koroška dežela je pridelovala v istih časih več žita, kakor ga je sama potrebovala; izvažati ga pa takrat ni kazalo, ker je še manjkalo železnice in morje je bilo predaleč; žito je bilo tedaj za Korošce najslabše kupčijsko blago. Vse to je izprevidel bistroumni Ahacelj. Kako pa bi si naj zboljšali kmetovalci dohodke? — Obdelujte rastline, ktere imajo več vrednosti v

¹ „Mahnung zur Einsendung der Berichte über die Resultate der Vergleichungsversuche im Kartoffelbau“. Mitth. I. št. 10. — „Bemerkungen hinsichtlich der in diesen Blättern mitgetheilten und noch mitzutheilenden Berichte über die Vergleichungsversuche beim Kartoffelbau“. Mitth. II. št. 3. — „Warnung wegen zu frühen Abschneidens des Kartoffelkrautes“. Mitth. I. št. 1. — „Etwas über die neue Kartoffelkrankheit“. Mitth. II. št. 14.

² Pogl. „Aufgaben u. Anfragen“ v „Blätter“ II. 145—151. — „Mahnung zur Vertilgung einer lästigen Unkrautpflanze (Feld- oder Ackerdistel-serratula arvensis L.)“. Mitth. I. št. 4.

³ „Erzielung eines besseren Leinsamens“. Mitth. II. št. 1

⁴ „Etwas über die Verbesserung und Vermehrung unserer Erwerbsquellen, insonderheitlich über Seidenerzeugung u. über die Frage, ob selbe in Kärnten auch eingeführt werden könne oder solle“. Mitth. II. št. 3. 4.

kupčiji, svetoval je.¹ V to svrho predlaga Ahacelj v občnem zboru kme-
tijske družbe dne 4. julija leta 1836. rigajsko laneno seme, bolognsko in
ferrarsko konopljo, oljnate rastline kakor „Rübsen“ za olje; mak, ki zori
še po visokih nasebinah; riček ali drenulje (Leindotter); kineško oljnato
redkev; rastline, iz katerih se napravljajo barve, vzlasti brošč, burgundsko
repo; sadje; hmelj; murve, da se more pričeti s svilarijo, koja je že
enkrat cvela na Koroškem, in sicer ko je bivala nadvojvodinja Marija Ana
v Celovci. Hmeljarijo² priporočal je še posebno gledé na žalostne razmere po
Koroškem. Že l. 1833. toži Ahacelj, da se preveč sadja porabi v žganje.
Že takrat se je širila po našej milej domovini ista bolezen, ki je dan-
danes postala prava kuga uničujoča blagostanje prostega naroda: žganja-
rija. Iz vseh tvarin, ki so le količkaj pripravne, razlaga iskreni domo-
ljub, dela se spirituozna pijača za slepo ceno, in v vsakej koči ti jo točijo.
Ahacelj ni skušal zatreti žganjarstva, kakor dandanes razni deželni namest-
niki, s papirnatiimi ukazi, temveč podajal je zopet praktična sredstva,
da bi se kolikor toliko zmanjšala potreba do žganja. Pivo se mora variti
ceneje, in to je le tedaj možno, ako si koroška dežela sama dosti hmelja
prideluje. Tudi v sedanjih razmerah priporočajo nekteri večši domoljubi
in ojkonomi, naj se znižajo davki na pivo, vzlasti pa na koritnjak. Po
Ahaceljevih nasvetih začeli so gospodarji saditi hmelj na Cikuli, pod
Krnosom in v Selu blizu Podkrnosa, pozneje tudi okoli Št. Vida. Ahacelj
učí v navedenem članku, kako je s hmeljem ravnati, opisuje njegove
bolezni in kaže, koliko bi hmeljarija prinašala dobička. V prvih treh
krajih je hmeljarstvo propalo, a tem več se prideluje hmelja v št. vid-
skej okolici, iz ktere ga sedaj že izvažajo. Leta 1876. pridelalo se je v
tem kraju 29.646 kilogramov hmelja in kilogram se je plačal po 2½ do
3·92 gld. Da pa na Koroškem piva danes ne pijemo ceneje, ni Ahace-
ljeva krivda, temveč splošne kupčijske razmere, ktere so se po železnicah
čisto predrugačile.

(Dalje pride.)

Česko-poljski pisatelj Boleslav Jablonský.

Spisal Radoslav Pukl.

Na Zwierzinci kraj hriba slavnega poljskega junaka Košciuska, blizu
zgodovinskega mesta Jagelonov, starodavnega Krakova, preminol je v
nedeljo dne 27. februarja l. 1881. na Českem in Poljskem prosluli pesnik
Boleslav Jablonský.

¹ „Aufforderungen zum stärkeren Anbau der Handelpflanzen in Kärnten.“
„Blätter“ III. str. 73—86.

² „Der Hopfenbau in Kärnten.“ „Blätter“. IV. (1839) str. 36—39.

Tužna ta vest pretresla je ves česki narod in s tega napolnila slavno poljsko zemljo.

Nesmrtni njegov genij je budil v pesnih bratska naroda v času, ko je pokrivala še temna in gosta megla zemljo česko in poljsko, ko ni bila še vzbujena zavest za uzajemni smoter teh dveh slovanskih narodov.

Da Boleslava Jablonskega kot pesnika českega in poljskega naroda prav ocenimo, da razumemo njega poesije, da razjasnimo pomen njegovega delovanja za probujenje českega naroda, da osvetlimo njegovo prizadevanje, kako je budil velika sosedna slovanska naroda za bratovsko uzajemnost: treba nam je promotriti pesnikovo življenje od zibelke do groba, slediti mu v vse turobne in vesele položaje, razkrojiti blago srce, plemeniti duh pesnika, in spoznali bomo, koliko dragocenih biserov, koliko najčistejšega zlata je počivalo v zvenelem njegovem telesu.

Boleslav Jablonský se je zval pravim imenom Karol Eugen Tupý. Narodil se je v Kardašovi Rečici na Českem 14. januarja leta 1813. Dosegel je torej starost 68 let. Roditelji, akoravno revni, poslali so svojega sina, kterega bistri um so občudovali, ko je bil še otrok, na gimnasiljo v Henrikov Gradec. Redko nadarjenost mladenčeveo spoznali so takoj njega učitelji. Že v četrtem gimnasijalnem razredu počel je Jablonský skladati verse, a večji del teh zložil je v nemškem jeziku. Karol Hrubý, ki je bil takrat na imenovanej gimnasiji supplemt ter se pozneje preselil v Ameriko, bil je prvi, ki je iskro domoljubja zasadil v prsi Jablonskemu in njegovim součencem. Čital jim je primere iz Jungmannove „Slovesnosti“, posojeval jim česke knjige. S posebno slastjo čital je mladi pesnik Jungmannov prevod Chateaubriandove Atale, potém Gessnerjeve idylle v Hankovem prevodu.

Domisljija v teh poesijah prevzela je mladega pesnika ter dajala prijetno hrano bujneje njegovej domisljiji. Probudila se je v njem ljubav do materinega jezika in za narodno slovstvo.

Vsled tega sprijateljil se je Boleslav s sošolcem Vaclavom Filipkom, poznejšim českim pisateljem.

Plemenitost njegovega uma, blago njegovo srce iskalo in hrepenelo je po ravnočutečih sreih.

V humanistiških razredih seznanil ga je professor Dubský s Kollárjevimi soneti in priskrbel mu na njegovo iskreno prošnjo Hankovo slovnico. Prav redke so bile namreč v istem času česke knjige in tudi v gimnasijalnej knjižnici niso se dobivale druge nego nemške, prav tako, kakor to malo da ne še dandanes pri nas na Slovenskem.

Jedva je Jablonský l. 1832. ostavil gimnasiljo ter se podal na vseučilišče v Prago, že se je kot navdušen domorodec oglasil k narodnemu delovanju.

S plamtečim srcem stopil je v prijateljski krog, kteremu glava in vodja je bil J. K. Týl. Od te dobe — ni daleko do polstoletja — prištevati se mora Boleslav Jablonský med najdelavnejše, najbolj nadarjene, najgorkeje delavce na polji českega slovstva.

V Pragi, v sreci domovine česke, ki je pa takrat bilo še prav hladno, probudila se je v mladem razvijajočem se pesniku v polnej meri narodna zavest.

In čim dalje je tú prebival, tem močnejše bilo mu je srcé do naroda in do domovine. Na včenilišči upotrebil je vsako priliko, da si razmnoži in razširi vednosti. Tu je sklepal tudi prijateljske zveze z moži, ki zavzemajo toli važna mesta v českem leposlovju.

V prvej vrsti je bil to česki pisatelj in dramatik Týl, s kterim vred je razglaševal Jablonský prve svoje pesni v listu „Jindy a Nyní“. Pozneje jih je priobčeval v leposlovnem listu „Květy“.

Na vseučilišči so dobrodejno uplivala na Jablonskega um in srecé umovita predavanja raznih profesorjev; med temi ima prvo mesto profesor Nejedlý, ki je predaval o českem jeziku in o českem slovstvu. V vseučiliščneji knjižnici bavil se je marljivo s čitanjem českich knjig in spisov.

Zeló vnet bil je Boleslav za predavanja modroslovskih predmetov, osobito zgodovine, modroslovja in krasovede.

Srčna želja njegovih roditeljev je bila, da se posveti sin Karol duhovništvu. Tej želji je hotel mladi pesnik tudi ustreci in po dovršenih modroslovskih naukih stopi leta 1834. s starim svojim tovarišem Al. Matoušovským v red praemonstratenzijanski, v samostan na Strahovu.

Izpremenivši posvetno suktnjo s samostansko, našel je Jablonský v kratkem v skladatelji J. P. Martinovském iskrenega prijatelja. Žive njegove melodije so uplivalo blagodejno na nežno misel in globoki čút mladega pesnika.

Vendar Jablonskemu ni bilo samostansko življenje po godu. Pretesno mu je postajalo v samostanskih zidovih. Njegov duh je hrepenel po svobodi; njegova domišljija je živela za svet.

Predno je izvršil novicijat, dal je slovó samostanskemu ozračju. Njemu sledi tudi njegov prijatelj Matoušovský. Do tega koraka pripomogel je največ njiju predstojnik Jan Bapt. Štopani, a ne radi tega, da bi bil strog ali prenapet, temveč ker je bil mož svobodomiseln ter vès vnet za učenost.

V to dobo spada prvo večje pesniško delo Jablonskega, ktero je najširše kroge opozorilo ná-nj. Poleg narodne pravljice zložil je namreč krasno pesen: „Tři zlaté vlasy“,¹ ki se delí na več delov: I. Krasna

¹ Trije zlati lasi.

Rudmilovna, II. Přepadnouti,¹ III. Cesta k moři,² IV. Cesta přes moře,³ V. Velikan Zlatohlavec, VI. Nawrat,⁴ VII. Shledání.⁵

Ko je Jablonský ostavil samostan, sklenol je podati se zopet na vsučilišče v Prago ter poprijeti se prava. Istodobno potovala sta z njim prijatelja njegova Vrt'átko in Šohaj za isti namen.

Jablonskega pesni so se tiskale tudi odslej vedno v časopisu „Květy“. Ta list je Jablonský sam uredoval v letih 1837—1839. z Jaroslavom Pospišilom.

Leta 1837. izda Jablonský kot urednik almanah „Vesna“, ki je našel mnogo častiteljev in velik broj čitateljev.

Jablonský je namerjaval odslej vse svoje moči, ves svoj um posvetiti slovstvu. Narod buditi, delovati za njega bodočnost, to je bil njemu uzor.

Pa žal, tudi v Čehih niso bile takrat dobre razmere za pisatelje.

Kot pesnik in pisatelj bil bi si težko služil vsakdanjega kruha, in ta turobni uzrok je napotil pesnika na drugo stran, kajti na tej poti ni mogel svojega poklica doseči radi pičlih gmotnih sredstev. Pri tem je največ uplivala razplakanost njegovih roditeljev, ker je duhovnemu stanu dal slovó. Tudi njegovi prijatelji so mu prigovarjali, naj zopet stopi v red na Strahovu.

Takó se je Jablonský žalostnim srcem, a vendar dobrimi nadejami vrno! v baš isti red, ktereja je bil ostavil. L. 1838. dne 16. aprila položil je redovno obljubo in dne 1. avgusta 1841 bil je po dovršenih bogoslovskih naukah posvečen za duhovnika.

V tihem samostanu pel je sedaj posvetni pevec kot slavec v samotnem gaju. Spomini na svet bili so povod njegovim proizvodom: „Pisně milosti“.⁶

K tem je dala nagon vroča nagnenost do gospice Marije Pospišilove, mladostne sestre Jaromira Pospišila. Ta ljubav pa je ostala vedno le predmet njegovih željá. Ranjeno pesnikovo srce moral je zdraviti čas, a sladke spomine na blago devo, globoke srčne čute položil je pesnik kot večer spominek na premilo mu žensko bitje v nepopisljivo nežne pesni o ljubavi.

Ko je sedaj kot menih peval o sladkej ljubezni, izpremenil je sicer pesnik svoje ime, a nikdar ne visokoleteče svoje domišljije.

Boleslav Jablonský postalo je pisateljsko ime slavnega posvetnega pesnika, — Eugen Karol Tupý pa je bilo ime samotnemu pobožnemu menihu; rajski slavec je žgoel v tihotnem samostanskem

¹ Přepad; ² pot k morju; ³ pot čez morje; ⁴ vrnitev; ⁵ snidenje; ⁶ pesni o ljubavi.

logu še krasnejše nego v posvetnem; koder je hodil, razprostiral je duhteče vonjave svoje neumrjoče domišljije.

Že v bogoslovji zlagal je „Moudrost otcovskou“; ta zbirka obstoječa iz 70 pesnij obsega neprecenljiva poučna pravila, izreke modrosti.

Mnogo ponočno bedenje je pouzročilo Jablonskemu nevarno bolezen, ki je imela za seboj mnogo žalostnih nasledkov, osobito mu je oslabila čutnice. V slutnji, da se mu bliža smrt, zapel je takrat sreč pretresujoče verse:

„Oči své jsem vyplakal,
Prsa svá jsem vyvzdychal,
Srdce své jsem vybásnil...
Co mi zbývá¹ jiného?
Než² — bych duši vypuštěl?!“

„To je pesen labudova, napišite mi jo na moj grob“ — takó je pisal pesnik meseca februarja leta 1841. svojemu prijatelju Jaroslavu Pospíšilu. Takrat ga ni več naudajala nada, da bode njegove mladosti krepost premagala težko plućnico, ki ga je trla s silno boleštnjo. Uničene je že videl vse svoje krasne sanje, vse lepe nadeje bodočnosti.

Ko je srečno okreval, izdal je Jablonský še v četrtem letu bogoslovja l. 1841. prvič svojo zbirko pesnij.

Spomladi leta 1843. prišel je Jablonský za kaplana v Radonice pri Patku nad Ogram.⁴ Krasna ta krajina in občevanje s tamošnjimi izobraženimi rodoljubi, osobito s peruškim župnikom Danešem, omililo je njegovo bivanje na tem mestu. Iz lastnega nagiba in gorečnosti podučeval je tú mladež treh razredov ne samo v verozakonu, temveč tudi v drugih koristnih naukih. Ustanovil je ravno tú za mladež in odrastle knjižnico, ki se je že pod njim jako razmnožila.

Daleč na široko slovel je Jablonský kot izboren pridigar. Kedar je on govoril večne resnice in napeljeval k pobožnemu in razumnemu življenju, vsekdar je bila erkev natlačena. Segal je z živo besedo takó do srca, da je često nastalo jokanje po vsej crkvi.

V Radonicah spisal je Jablonský molitveno knjigo za izobražene žene in može z imenom: „Růže Sionska“, ki je dočakala že tri natise.

Ravno tam priredil je za tisk drugo, vzlasti v „Moudrosti otcovské“ razmnoženo izdanje svojih pesnij, ki je bilo tiskano leta 1845.

Leto 1847. pomeni velik obrat v življenji slavnega pesnika. Do sedaj se je gibal vedno v svojem prirojennem življi, odslej pak je bil s telom in duhom presajen celó v drug svet.

¹ ostaja, ² drugega, ³ nego, ⁴ Ohře Egerfluss.

Na Zwierzinci poleg Krakova umrl je v samostanu praemonstranzijank poslednji poljski Norbertanec, in po starem privilegiji tega samostana prosila je opatica samostanska na Zwierzinci, naj bi opat strahovski določil kakega duhovnika iz svojega reda, ki bi prevzel čast in službo prošta na Zwierzinci ter oskrbljeval z njima združeno župnijo.

Opat Zeidler določi zató Tupega (Jablonskega), nadejajóč se, da bode ta kot temeljit poznavatelj češčine v kratkem pričel se tudi poljskemu jeziku. S težkim srcem se je ločil Jablonský od mile svoje domovine. Dne 26. junija l. 1847. stopi prvič na poljsko zemljo.

Krakovski konsistorij je nاپenjal poprej vse svoje sile, upotrebil ves svoj upliv, da bi imenovani beneficij na Zwierzinci dobil posveten duhovnik poljske narodnosti. Ko se je pa njegov črtež prečrtal, smatral je imenovani konsistorij novodošlega Jablonskega tujcem in pripravljal mu vse mogoče težkoče. Rahločutnemu srečanju Jablonskega vsekaló je to bridko rano, in vrnitev v domovino bil je odslej stalen predmet njegovega hrepenenja, ki se mu pa v življenji ni izpolnilo.

Po odhodu iz domovine donela je redkokdaj njegova lira, a če je kdaj udaril ob strune, bili so to navadno le turobni, melanholični zvuki.

V „Pěvce v cizine“ bridko toži, da njemu kot pesniku ni usojeno živeti v domovini!

„Zpívej, zpívej! tak voláte¹
 Stále,² moji přátelé!
 Stále k zpěvu vyzývate
 Dálky³ obyvatele.
 Ale ach! jak těžko zpívat
 Jsou-li nádra stisněna!
 Jak se těžko jest ozývat,
 Je-li duše skličena!⁴
 Až⁵ mně zas,⁶ o vlasti moje,
 Ve své přijmeš náruči,
 Až ty písne žalmy⁷ tvoje
 Vůkol mne se rozzvučí . . .
 O v té rájské, slastne chvíli,⁸
 V nadzemské té útěse⁹
 Vyzpívám vše svoje síly —
 A pak — umru z rozkoše!

V pesni „Ú nás jináče“, zloženej kmalu po prihodu v samostan na Zwierzinci, zapel je Jablonský iz globočine svoje duše:

Smutno¹⁰ tú, bratři! smutno v cizem¹¹ kraji!
 Srdci se stýská, ac¹² to oko taji¹³ — —

¹ kličete, ² vedno, ³ daljni, ⁴ v oklepu, ⁵ dokler, ko, ⁶ zopet, ⁷ psalmi, ⁸ trenotku, ⁹ uteha, veselje, ¹⁰ tužno, ¹¹ tuj, ¹² akopram, ¹³ prikriva, taji.

Oj smutno, smutno! srdce ke svým skáče —
 U nás jináče! ach, u nás jináče!
 O bože, bože! kdybych měl umřít
 A kosti svoje v cizině složit —
 Dej duši mou v tu krajinu nebeskou,
 Z které bych věčně viděl vlast svou českou!
 U nás jináče — ach, u nás jináče!

S jako ljubavijo in togo je zrl vedno pesnik v svojo rodno zemljo in kako si je želel, da bi mogel v njej bivati v življenji in po smrti, kaže ena njegovih poslednjih pesnij, ktereje je napis: „Pozdrav do vlasti“.¹

Ta pesen je bila kot pesnikov autograf objavljena v Lumiru meseca julija l. 1879. Radi njene krasote podajem tú vso pesen v izvirniku:

Prekrásný letní den!
 A vůkol růží květ —
 O jak tu zpominám
 Na mládí mého svět!

Nade² mnou oblaky
 Jak velké labutě³
 Velebne⁴ vznásejí⁵
 Sve bílé perutě.

O leťte, oblaky,
 Na západ k horám těm,
 Pozdravte národ můj,
 Pozdravte rodnou zem!

Zaneste city⁶ mé
 Ku klidně⁷ řečici,
 Zaneste duši mou
 K mé drahé Lužnici.

Zaneste povzdech⁸ můj
 Ku břehům Nežárky,
 Zaneste slzy mé
 Až⁹ k břehům Oharky.

Pozdravte tisíckrát
 Mé vlasti oslavu,
 Pozdravte Prahu mou
 A její Vltavu.

O všude,¹⁰ všude tam
 Jest moře zpomínek;
 Tam znal mě každý¹¹ strom¹²
 I každý pramínek.¹³

¹ domovina, ² nad, ³ labudí, ⁴ visoko, ⁵ vzdigajo, ⁶ čute, ⁷ miren, ⁸ vzdihljej
⁹ celó do, ¹⁰ povsod, ¹¹ vsako, ¹² drevo, ¹³ vir.

O teskno,¹ teskno mi,
 Mé srdce svirá strast,²
 Já v cizích svatyních³
 Modlim se za svou vlast!

O smutno v dáli žit
 Od matky otčiny!
 O smutno umírat,
 Kde cizí končiny!⁴

O jestli cizí kraj
 Mé kosti pochová⁵ —
 To aspoň⁶ srdce mé
 Tam přijmi, vlasti má!

(Dalje pride.)

Drobnosti.

Poročilo o kmetijski enketi dne 17. in 18. aprila 1884 v Ljubljani. Uredil dr. J. Vošnjak, deželni odbornik. V Ljubljani, 1884. Založil in na svetlo dal deželni odbor kranjski. Natisnila „Narodna Tiskarna“. Str. 72 v vel. 8°. — Slavní deželni zbor kranjski je meseca oktobra lanskega leta naročil deželnemu odboru, da pozveduje po uzrokih, zakaj kmetijski stan čim dalje tem bolj materijalno propada. Odbor si je priskrbel za to delovanje potrebnih statističnih izkazov ter sklical posebno enketo iz zastopnikov deželnega zbora, c. kr. kranjske kmetijske družbe in xvedenih zaupnih mož iz kmetov. Posvetovanja te kmetijske enquete podaje nam imenovana, po zaslužnem dež. odborniku g. dr. Josipu Vošnjaku sestavljena knjižica. Šest jako imenitnih točk se je predložilo enketi v pretres in posvetovanje. O dednem pravu na kmetih poročal je dež. posl. L. Svetec, o kmetijskih domovih in o hipotekarnih dolgovih na kmetijskih posestvih pa je stavil dež. odbornik dr. Jos. Vošnjak kot poročevalec svoje nasvete. O vseh točkah vršila se je živahna debata. Zanimivo razpravlja potem g. dež. odb. J. Murník, kje in kako se naj pospešuje domača industrija, in dež. odb. g. Otten Detela poroča obširno, kako se naj skrbi za povzdigo kmetijstva. Najhušji boj pa je začela enketa proti žganjepitju. Poročevalec dr. Samec je temeljito razkril skelečo rano na telesu našega naroda ter stavil dobrih nasvetov, kako bi se dala najpreje odpraviti ta kužna bolezen med našim ljudstvom.

Po razgovoru o raznih nasvetih gledé pristojbin ali desetka, prostega ženitovanja, odprave male loterije itd. sklene enketa svoje domoljubno delovanje. Konec knjižice so navedene v 39 paragrafih resolucije, ktere so sklenoli pri tem zborovanji. Hvalevredno in zaslužno delo storil je s tem korakom dež. odbor kranjski za svojo ožjo domovino; naj se le vsaj važnejši enketini sklepi kmalu oživotvorijo na korist in prospah našega čilega roda.

Osnova vojstva cesarskim i kraljevskim vojakom v pouk v vprašanjih i odgovorih. Heeres-Organisation zur Belehrung der k. und k. Soldaten in Fragen und Antworten. Slovenisch-deutsch. Bearbeitet und verlegt von Comel Edlen von Sočebran, k. k. Hauptmann. V Kromeržih. Tisk J. Šperlina. Založba pisatelja. Str. 33 + 33 v 12°. Velja 20 novc. — Delavni naš rojak stotnik Comel Sočebranski je z imeno-

¹ tesno, ² bol, ³ svetišče, ⁴ kraj, ⁵ hrani, ⁶ vsaj.

rano knjižico zopet pomnožil vojaško slovstvo slovensko. Mnogo je prizadevala knjiga g. pisatelja dela gledé na terminologijo, in reči moramo, da jo je precej dobro pogodil. Slovenskim vojakom bode to delce prav priročno in tudi za podčastnike pri poduku jako rabljivo, kajti zraven slovenskega teksta na levi strani na desni strani nemški original. G. pisatelj ima še povrh končano: Pončilo o streljanji in Vežbovnik.

Pesmi. Zložil Vinko Gregorič, Podkraškogorski. I. Zvezek. V Gorici, nat. Hilarijanska tisk. 1884. Str. 80 v 12°. — O teh pesnih omenjamo, da so zagledale beli dan, ali priporočati jih ne moremo svojim čitateljem. Kdor misli kaj tiskanega poslati med svet, naj se vpraša poprej, ali ni boljše, da ostane netiskan njegov proizvod. Kdor pa lastnej razsodbi ne zaupa, naj prosi veččega soseda za svet. Želimo, da bi se marsikteri pesnik ravnal po teh besedah in da ta zvezek ne dobi sebi sličnega naslednika.

Slovanska uzajemnost. Večkrat smo že imeli priliko opozarjati slov. čitatelje na uzajemno spoznavanje in medsebojno delovanje slovanskih narodov. Tudi nas Slovence doseže zdaj pa zdaj čast, da se razpravlja po časopisih bratskih nam narodov naše literarno delovanje. Tako objavlja čislo 11. „Zlate Prage“ „slovensko literaturo v poslednjih letih“ od znanega nam pisatelja: Lego; Slovanský Sbornik se spominja čestokrat nas Slovencev in podučuje svoje rojake o zapuščenih bratih; Slovenské Pohľady (uredjuje Svetozár Hurban-Vajanský) donesajo v 3. sešitku t. l. na str. 278—282. kratek pregled o našem slovstvenem gibanji (povzele so ga iz Izvestja petrogradskega slovanskega dobredelnega društva); a jugoslovanski listi poročajo malo da ne o vsakem literarnem proizvodu slovenskem. V najnovejšem čisu pa se je tudi začelo prav pridno iz naše leposlovne literature v druge slovanske jezike prevajati. In po tem potu se dejansko najbolj razširja uzajemnost slovanska. Opomniti nam je še posebno, da objavlja „Zlatá Praha“, začeni s 27. števil., novelo gospé P. Pajkove: „Blagodejna zvezdica“, ktero je objavil naš list v prvem svojem letniku. Baš ista številka nam tudi podaje prav ljubko sliko od našega rojaka Janeza Šubica: Mala vrtnarica. Srbski list Javor, ki služi za zabavo, ponk in književnost, pa prinaša v svojem 21. broji in sledečih znani Jurčičev roman: „Lepa Vida“ v prav dobrem prevodu.

Kako se valja čuvati i lečiti od kolere. Za narod napisao dr. Ilija Ognjanović, prakt. lekar u Novom Sadu. (Pročitano u sednici „Zadruga lekara i apotekara dolnje Bačke“ 9. julija 1884.) U Novome Sadu. Izdanje knjižare Luke Jocića i dr. 1884. Str. 48 v mal. 8°. Cena 20 nove. — Ko se je jel letos širiti strah pred kolero po zapadni Evropi, začelo se je povsod resno premišljevat, kako bi se moglo ljudstvo te strašne kuge varovati in braniti. V to svrhu služi imenovana knjižica, ktero je spisal dr. Ilija Ognjanović srbskemu narodu. Najprej navaja v splošnem navodu dotično literaturo, nato dokazuje, od kod prihaja kolera, kako se veljā čuvati od kolere, kako se ubija gad (dezinfekuje), in napósled govori, kako se moramo od kolere zdraviti. Knjižica je jako podučna in za prosti narod razumno pisana.

† **Václav Beneš-Třebizský.** Českemu narodu je zamrl 20. junija t. l. v Marijanských Lazních (t. j. kopelih, nemški: Marienbad) na Českem izredno obdarovan in delaven pisatelj in pripovedovalec Václav Beneš-Třebizský. Narodil se je 24. februarja leta 1849. v Třebizi pri Slanem (nemški: Schlan), dovršil tedaj še le 35. leto, a spisal je v svojej kratkej dobi poleg lepega čisla divnih povestij, ki so se silno priljubile celemu narodu, še čuda veliko drobnih — po njegovem založniku F. Šimáčku v vsem do 80 spisov! Sin revnih starišev izvolil si je duhovski stan, bil posvečen 1875 v Pragi, odslužil tam v velikej Tynskej cerkvi prvo božjo daritev, v tistej cerkvi, iz koje so ga po devetih letih že spremili k večnemu počitku na staroslavni Višegrad, kjer na strani slavnega pesnika, rojaka in duhovnika Jablonskega počiva, dokler vseh ne vzdrami trombe glas. S prva je Vaclava poslal konsistorij v Libežnice na pomoč, potem kaplanovat v Litne in po enem letu v gorate Klecane ob Vel-

tavi, od koder je šel letos slaboten in bolehen na plučih v omenjene kopeli in tam hitro umrl. Beneš je bil slabotnega života, a neumorne delavnosti kakor v stanovskih opravilih, tako v pisateljskem poklicu. Nagovarjali so ga, naj zapusti gorate in samotne Klecane ter se preseli v Prago in celó pisateljstvu posveti, ali vsaj za drugo, njegovemu zdravju ugodnejšo župo poprosi; vendar do zadnjega leta se ni mogel ločiti od kaplanije, iz ktere je imel prelep razgled na zlato Prago, Hradčane in Belo goro, to vse imenitnejše zá-nj, čigar povesti so živele le v slavnej preteklosti svojega naroda — najrajši v junaskej dobi husitskej.

V veličastnem sprevodu je 24. junija spremil narod česki pisateljevo truplo na vzvišeno groblje, noséč na 13 zalih dešéicah z drožici napise najslavnejših njegovih povestij, namreč: „Z českých luhů,“ „Cestou křížovou“, „Anežka Přemyslovna,“ „Kralovna Dagmar,“ „Povídky Karlestejnského havrana,“ „Dokonano jest,“ „V červánčích a lesku kalicha,“ „Trnova koruna,“ „Bludné duše,“ „Stadický král,“ „Menší historické a vesnické obrázky,“ „Levohradské povídky“ in „Ušlapán“. Nad grobom mu je izpregovoril Václav Vlček, pisatelj in predstojnik „Svatoboru“, narodnemu museju, kteremu je sicer ubožni pokojník daroval 6000 gld. pisateljskega honorara, svoje (kakih 3000 gld. vredno) knjižnico in rojstno hiško. Světózora 28. in 29. číslo, ki poroča o Beneševy smrti in pogrebu, ima več slik o njem, kakor: „pogreb na Višegradu 24. junija,“ „erkev in škola,“ „kaplanka“ (t. j. kaplanova hiša) v Klecanah in iz njegovih povestij „Karlestejnskega havrana“; iz pisateljevega peresa samega pa nadaljevanje najnovejše povedke „Pro bílou labut' Švamberskou“ in slednjič založnik Šimáček ilustrirano naznanilo izdave V. Beneševih „zbranih spisov“. Ki je za narod živel, živel bude v spominu narodom! Naši prestavljalci pa naj sežejo po takem blagu! Dr. Fr. S.

† **Miha Peternel.** Dne 6. avg. t. l. zatisol je v Ljubljani preč. g. upokojeni profesor in učenj narodnjak Miha Peternel na veke oči. Rajnki se je porodil dne 22. sept. 1808 v Novej Oslici na Lanišu ter se šolal v Idriji, Celovci, Gorici in Ljubljani. Leta 1835. je nastopil svoje pastirovanje in služil na petih župnijah, dokler ga niso l. 1852. imenovali začasnim ravnateljem novoustanovljenej realki v Ljubljani. To službo je opravljal na njej do leta 1860., a potem še deloval kot profesor realistične stroke do l. 1874. Poročila ljublj. realke nam jasno pričajo o neumornej delavnosti umrlega pokojnika. L. 1853. je objavil: Erriehung der k. k. Unterrealschule in Laibach. Andeutungen zur Vaterlandskunde in Krain; l. 1854. življenjepisno črtico: Georg Freiherr v. Vega; l. 1855. in 1856.: Geographische Skizze des Herzogthums Krain. Lage, Grenzen und Grösse; l. 1857.: Andeutungen, wie und von wem die Realschule zu beachten und zu benützen sei, insbesondere in unserem Vaterlande Krain; l. 1858.: Schule und Leben, insbesondere Realschule und gewerbliches Leben. Od leta 1862. pa imamo kratek slovenski spis o kemiji: Imena, znamenja in lastnosti kemijskih prvin. Slovenci, ohranite mu blag spomin!

† **Friderik Smetana.** Slavni skladatelj Fr. Smetana, stvaritelj narodne opere česke in najbolj priljubljeni glasbenik našim severnim bratom, umrl je dne 12. maja t. l. na veliko žalost svojega naroda. Daleč čez ozke meje njegove domovine sega slava rajnkega umotvornika, in venec, ki diči njegovo glavo, ne usahne, dokler se bodo razlegali umetni glasovi po veličastnem svetišči česke Talije. Izmed proizvodov, po kterih se je Smetana proslavil, imenujejo se osobito njegove opere: Branibori v Čechách (1866) Prodaná nevěsta (1866), Dalibor (1868), Hubička (1876), Tajemství (1878) in Libuša (1881). Med symfonijami slovite najbolj: Moldava in Vyšehrad. Vsi umotvori Fr. Smetane se odlikujejo po národnej glasbi in snovi, in baš ta posebnost jim zagotavlja stalen obstanek.

Sagen und Märchen der Südslaven. Zum grossen Teil aus ungedruckten Quellen von Dr. Friedrich S. Krauss. II. Band. Leipzig. Verlag von Wilhelm Friedrich.

1884. Str. LII. + 427 v. 5°. Glid. 3-60. — Ta zvezek nam podaja 160 pripovedek in pravljic v dobri, prav gladkej nemščini. Od našega rojaka g. prof. M. Valjavca jih je v tej knjigi 39 iz njegove rokopišne zbirke objavljenih, a 6 jih je vzel Krauss iz knjige: *Nár. pripovjedke in Slov. Glasnika*. Druge jugoslovanske pripovedke so večjidel iz že tiskanih zbornikov posnete in le nekaj jih je prvič tu natisnenih. Ni dvomiti, da širi ta knjiga spoznavanje naše národne poesije med drugimi národí, in zatorej jo tudi svojim čitateljem priporočamo.

Von Pol zu Pol. Internationale Revue für das geistige Leben aller Nationen. Herausgegeben von A. Brehmer. Laibach 1884. Druck und Commissionsverlag von Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Neue Folge. I. Heft. Str. 96 v. vel. 8°. — Namen tu imenovane mednarodne revuje je tako važen, da tudi našo pozornost po vsem zaslužuje. Nemškemu národu namerjava ta časopis odkrivati duševne zaklade vseh omikanih večjih in manjših narodov. To nam dokazuje takoj že prvi zvezek, ki se v obilnej meri tudi ozira na slovansko slovstvo. Tu beremo srbsko národno pesen: *Totenklage*, zraven česke: *der Schreiber*; tu imamo česko povest od *Svatopluka Čecha*: *Ein Dorfheiliger*, v dobrem prevodu in na konci še pesniško oceno o tem znamenitem slovanskem pesniku z dvema prevedenima pesnima. Tej revuji so svoje moči obljubili tudi rojeni Slovenci, in upati je, da bodo slovansko slovstvo v njej častno zastopali. Prvi zvezek nam podaja na str. 79. nemško pesen: *Adria, wie schön bist du!*, katero je zložila naša pesnica *Lujiza Pesjakova*. Ako se bodo sledeči zvezki v enakej meri ozirali na slovansko literaturo kakor prvi, smemo to revujo svojim čitateljem priporočiti. Ona izhaja v mesečnih zvezkih šest pol obsegajočih, vsak snopič po 50 nove. v Ljubljani pri knjigarni: *Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg*.

Ethnographische Fragebögen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien. I. Südslaven. Von dr. Friedrich S. Krauss. Wien, Commissions-Verlag v. Alf. Hölder 1884. 8°. VI. + 48 str. — Tako se zove nemška izdaja ethnografičnih vprašanj, ktera dunajsko anthropologiško društvo v hrvatsko-srbskem jeziku (dobil sem slučajno le nemško do rok) vsakemu zastoj pošlje, kdor se pri društvu pisмено (pod naslovom: „*Anthropologische Gesellschaft in Wien. K. k. Naturhistorisches Museum. Bellariastrasse.*“) zá-uje oglási ter hoče na eno ali drugo izmed 740 tukaj stavljenih vprašanj odgovor poslati. Vprašanja, ktera je dr. Krauss, rojen Hrvat iz vojaške Krajine, deloma po prejšnjih podobnih pitanjih (kakor za pravoslavna po V. Bogišiči, zgodovinska po Arkvu za povestnicu jugoslavnsku), deloma z nova sestavljen, obsegajo sledečih XIX. oddelkov: I. jezik; II. prosveto (kulturo); III. šege; IV. svetkovine; V. vérovanja; VI. mautiko (prorokovanja, vedeževanja); VII. rojstvo in smrt; VIII. vraštva; IX. sorodstvo; X. pobratimstvo; XI. ženitev in zakon; XII. zadrugo; XIII. obiteljstvo; XIV. služništvo; XV. zemljištvo; XVI. trštvo; XVII. zločinstvo; XVIII. občino; XIX. sodništvo. Odgovore pa želijo: 1. če le mogoče v narečji samem tistega kraja, o katerem kdo poroča; 2. točno imenovanje kraja in osebe, ki je rečeno pripovedovala; 3. za dokaze so dobro došle pesni in prislovice, čim več tem bolje; 4. ljubo bi jim bilo depošiljanje redkih knjig in časopisov, če hranijo kaj takega blaga; 5. isto tako v obče vsako ethnografično poročilo, da si ni v teh pitanjih zapopadeno; 6. o opuščeniš segah in navadah kdaj so še veljale; 7. natančno zabeleženje besed in pomena, kako narod sam svoje návade nazivlje in razumeva itd. Tudi se ne terjá mnogo od pojedincev; da le vé na tri do štiri pitanja dober odgovor, naj je le nemudoma, vendar vsako na posebnem lističi razločno pisano pošlje društvu, ki hoče ali v svojem glasilu („*Mittheilungen*“) ali svoje dni v posebnem delu takim pôtem nabrano narodopisno tvarino z imeni nabirateljev vred objaviti. Vsakemu takemu sotrudniku obeta društvo vsaj po eno poročilo o uspešnem napredovanji teh raziskavanj zastoj dostavljati. Slednjíc se pozivljejo rodoljubi iz vseh pokrajin slovanskega juga — tedaj tudi slovenski rojaki, — da se v

obilnem številu udeležujejo reševanja teh narodopisnih zastavic, da se tem častnejše reši krasna naloga učeno-etnografskega spoznavanja jugoslovanstva, za nas spoznavanja samega sebe!

Dr. Fr. S.

Novejše nemške knjige, ki o naših krajih ali o slovanskih v obče govoré:

Schlossar Anton: Steiermärkische Bäder und Luft-Curorte, topographisch-historische Skizzen. Wien, Braumüller 1883. 8°. V.—292 str. (Braumüller's Bade-Bibliothek No. 54.). — Keesbacher Friedrich: Krain & seine öffentliche Gesundheit mit besonderer Berücksichtigung des Jahres 1881 herausgegeben vom k. k. Landes-Sanitätsrathe für Krain mit 1 Sanitätskarte von Krain, (15) Uebersichtskarten & (15) Curventabellen. Laibach. I. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg 1883. 4°. VIII.—225 str. — Daten über Holz-Production in Oesterreich mit besonderer Berücksichtigung Triest's und der benachbarten Länder, herausgegeben mit Unterstützung des k. k. Handels-Ministeriums vom österr.-ungar. Vereine der Holz-Producenten, Holzhändler und Holz-Industriellen. Wien, typ. Reisser & Werthner 1882. 8° 24 str. (Oesterr.-ungar. Industrie- & Landwirthschaftliche Ausstellung in Triest.). — Wendt Georg: Die Nationalität der Bevölkerung der deutschen Ostmarken vor dem Beginne des Germanisirung. Göttingen. Peppmüller 1878. 8° 65 str. — Pie Joseph-Lad.: Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht, ein Beitrag zur Kritik der älteren ungarischen Geschichte. Leipzig. Duncker & Humblot 1882. 8° (II.)—259 str. — Ziegler Franz: Das Schloss Groppenstein im Möllthale, Herzogthum Kärnthen (Oesterreich), eine Skizze (mit Illustrationen im Text, 1 lith. Tafel, 1 Plan & 1 Karte.). Wien. M. Schücll 1883. 8° 14 str. — Die Adelsberger Grotte unweit Triest an der Südbahnhstation [Adelsberg gelegen (mit 1 Holzschnitttafel & 1 lithogr. Plane.) Laibach, typ. Kleinmayr & Bamberg 1882. 8° 12 str. — Zahn Josef v.: Die deutschen Burgen in Friaul, Skizzen in Wort & Bild (s podobno na čelu in v berilu). Graz. Leuschner & Lubensky 1883. 8° (II.)—68 str. — Schweiger-Lerchenfeld Amand v. Abbazia: Idylle von der Adria mit 19 Original-Zeichnungen von L. E. Petrovits. Wien. A. Hartleben 1883. 8° IX.—144 str. — Mayer Franz-Martin: Die östlichen Alpenländer im Investiturstreite. Innsbruck. Wagner 1883. 8° (I.)—252 str. — Aus Erzherzog Johanns Tagebuch: Eine Reise in Obersteiermark im Jahre 1810, im Auftrage des Franz Grafen v. Meran herausgegeben von Franz Hwof. Graz. Leuschner 1882. 8° VIII.—141 str. — Beckh-Widmanstetter Leopold v.: Grabsteine der christlichen Zeit zu Friesach in Kärnten mit 15 Text-Illustrationen. Wien, Staatsdruckerei 1882 4° (II.)—36 str. (Ponatis iz VII. & VIII. knjige „Mittheilungen N. F. d. k. k. Central-Commission f. Kunst- & histor. Denkmale“ 1881 & 1882.). — Auspitzer Emil: Bericht über die russische National-Ausstellung in Moskau 1882 erstattet an den niederösterreichischen Gewerbeverein. Wien. Typ. A. Keiss 1883. 8° 25 str. (Ponatis iz: „Wochenschrift des niederösterr. Gewerbevereines“ 1883.). — Alpi Domenico: Elogio funebre di Andrea Gollmayr principe arcivescovo di Gorizia (od 20. marca 1883). Gorizia. Tip. Iliariana 1883. 8° 11 str. — Höffinger Carl: Die Kur in Gleichenberg, praktische Anleitung zum richtigen Gebrauche der Kurmittel und zu einem entsprechenden allgemeinen diätetischen Verhalten; zur Information für Kurgäste & Aerzte. Gleichenberg. Typ. A. Keiss in Wien 1883. 8° 51 str. — Paltauf Christian: Bad Neuhaus bei Cilli in Steiermark. 2. umgearbeitete Auflage. Wien. Braumüller 1883. 8° VI.—81 str. (Braumüller's Bade-Bibliothek Nro. 39.). — Der Curort Radein (t. j. Radinska slatina blizu Radgone) mit seinen reichhaltigsten Nathron-Lithion-Sauerbrunnen (das steirische Viehy). Radein (typ. J. Janotta in Graz 1883). 16° 31 str.

Dr. Fr. S.